

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності

На правах рукопису

КІЛЬЯЧЕНКОВА ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

**ІНФОРМАТИЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ:
ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
за освітньо-професійною програмою
«Інформаційна, документно-аналітична діяльність»
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Петрович Валентина Василівна

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри музеєзнавства,
пам'яткознавства та інформаційно-
аналітичної діяльності

від _____ 2024 р.

Завідувачка кафедри проф. Гаврилюк С. В. _____

АНОТАЦІЯ

Кільяченкова О. М. Інформатизація архівної справи в Україні: досягнення та перспективи. – Рукопис. Кваліфікаційна робота на правах рукопису на здобуття освітнього ступеня «Магістр». Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2024.

У магістерській роботі «Інформатизація архівної справи в Україні: досягнення та перспективи» висвітлено актуальність і важливість впровадження інформаційних технологій у сферу архівної діяльності. Проаналізовано історичний розвиток архівної справи, її вплив на формування сучасної архівної системи та трансформацію у цифрову епоху.

Робота зосереджується на вивченні нормативно-правової бази, досягнень у цифровізації архівів, створенні електронних ресурсів та баз даних. Розглянуто ключові проблеми впровадження цифрових технологій, серед яких недостатнє технічне забезпечення, нестача кадрів та забезпечення інформаційної безпеки.

Метою дослідження є вивчення стану інформатизації архівної справи в Україні, визначення її досягнень, проблем і перспектив, а також розробка рекомендацій для покращення процесу цифровізації.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету й завдання дослідження, окреслено об'єкт, предмет і методи дослідження. Розглянуто стан наукової розробки проблеми, визначено наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, а також охарактеризовано джерельну базу.

У першому розділі проаналізовано основні теоретичні засади інформатизації архівної справи. Розглянуто базові поняття, пов'язані з архівною діяльністю, а також історичні аспекти її розвитку. Особливу увагу приділено аналізу джерельної бази дослідження.

Другий розділ присвячено аналізу сучасного стану інформатизації архівної справи в Україні. Розглянуто ключові досягнення у впровадженні інформаційних технологій, проблематику забезпечення інформаційної безпеки та інтеграції до міжнародного інформаційного простору. Висвітлено питання використання електронних архівів, їхньої структури та функціонування.

У третьому розділі досліджено нормативно-правову базу, яка регулює процеси інформатизації архівної справи в Україні. Проаналізовано основні закони, постанови та нормативні акти, які визначають правила роботи з електронними документами, впровадження інформаційних систем та забезпечення інформаційної безпеки. Особливу увагу приділено міжнародним стандартам та їхній адаптації до українського законодавства. Розглянуто роль правових документів у створенні сприятливих умов для цифровізації архівної сфери, а також окреслено основні виклики, пов'язані із практичною реалізацією цих норм.

Результати роботи мають практичне значення, зокрема у вдосконаленні підходів до організації та зберігання архівних даних, забезпеченні доступності інформації, а також захисті національної спадщини в умовах цифрової трансформації

Ключові слова: інформатизація, архівна справа, електронні документи, цифровізація, інформаційні системи, нормативно-правова база, інформаційна безпека, електронні архіви, управління інформацією, міжнародні стандарти.

SUMMARY

Kiliachenkova O. M. Informatization of archival records in Ukraine: achievements and prospects. – Manuscript. Qualified work on the rights of a manuscript to obtain the Master's degree. Volyn National University named after Lesia Ukraine, Lutsk, 2024.

The master's work «Informatization of archival records in Ukraine: achievements and prospects» highlights the relevance and importance of promoting information technologies in the field of archival activities. The historical development of archival records has been analyzed, its influence on the formation of the current archival system and the transformation in the digital era.

The work is based on a modern regulatory framework, access to digitalization of archives, created electronic resources and databases. The key problems in the

advancement of digital technologies are examined, including lack of technical security, shortage of personnel and information security.

The method of investigation is to examine the informatization of archival records in Ukraine, identify its achievements, problems and prospects, as well as develop recommendations for speeding up the digitalization process.

The introduction outlines the relevance of those, identified the task of investigation, christened the object, subject and methods of investigation. The scientific development of the problem is examined, the scientific novelty and practical significance of the results are identified, and the scientific basis is also characterized.

In the first section, the main theoretical issues of informatization of archival records are analyzed. The basic concepts associated with archival activity, as well as historical aspects of its development, are examined. Particular attention is paid to the analysis of the research base.

Another section is devoted to the analysis of the current state of informatization of archival records in Ukraine. The key achievements of advanced information technologies, the problems of ensuring information security and integration into the international information space are reviewed. The power supply of electronic archives, their structure and functioning are highlighted.

The third section examines the legal framework that regulates the processes of informatization of archival records in Ukraine. The basic laws, regulations and normative acts are analyzed, which define the rules for working with electronic documents, promoting information systems and ensuring information security. We have great respect for international standards and their adaptation to Ukrainian legislation. The role of legal documents in creative minds for the digitalization of the archival sphere is examined, as well as the main discussions related to the practical implementation of these norms.

The results of the work may be of practical significance, based on a thorough approach to organizing and preserving archival data, ensuring the availability of information, as well as protecting the national decline in the digital brain. transformation

Key words: information, archiving on the right, electronic documents, digitalization, information systems, regulatory framework, information security, electronic archives, information management, International standards.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	111
1.1. Базові поняття	111
1.2. Історіографія та джерельна база наукової роботи	188
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АРХІВНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	300
2.1. Цифровізація архівних ресурсів	300
2.2. Новітні форми взаємодії з користувачами	366
2.3. Популяризація архівних документів	422
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ	522
3.1. Нормативно-правові основи розвитку вітчизняної архівної справи	522
3.2. Впровадження в архівну справу України міжнародного досвіду інформатизації	611
ВИСНОВКИ	666
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	688

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Держкомархів	– Державний комітет архівів України.
ЄС	– Європейський Союз
ЗМІ	– Засоби масової інформації.
МРА	– Міжнародна рада архівів.
НАІС	– Національна архівна інформаційна система. науки і культури
НАФ	– Національний архівний фонд.
ООН	– Організація Об'єднаних Націй
УНДІАСД	– Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства.
ЮНЕСКО	– Організація Об'єднаних Націй з питань освіти
ISO	– International Organization for Standardization (Міжнародна організація зі стандартизації).
NAIS	– National Archival Information System (Національна архівна інформаційна система).

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інформатизація архівної справи є важливим етапом модернізації системи архівного зберігання та обробки документів в Україні, що дозволяє значно підвищити ефективність архівного процесу. Сучасні умови потребують нового підходу до зберігання, обробки та використання документів, де основним інструментом стають інформаційні технології. Інформатизація архівної справи сприяє підвищенню рівня доступності архівних даних, оптимізації архівних процесів і забезпеченню належного рівня охорони документів, зберігання та їх використання для наукових, правових та інших цілей. У сучасних умовах більшість інформаційних процесів переходить у цифровий формат, що створює нові виклики для архівної сфери, зокрема в контексті збереження документів, забезпечення їх доступності та дотримання конфіденційності.

Впровадження інформаційних технологій в архівну справу дозволяє автоматизувати багато аспектів роботи архівів, створювати електронні архіви, полегшувати доступ до документів і забезпечувати їх безпеку. Окрім того, інформатизація архівної справи дозволяє створити єдину електронну базу даних, що стане важливим інструментом для розвитку національної архівної системи України.

Одним із ключових чинників актуальності є потреба інтеграції української архівної системи в глобальний інформаційний простір, що вимагає використання сучасних стандартів цифровізації та автоматизації. У рамках євроінтеграції та членства України в Міжнародній раді архівів, необхідно впроваджувати новітні методики управління архівними даними й розвивати інформаційно-комунікаційну інфраструктуру.

Останні десятиліття в Україні відбулися суттєві зміни в галузі архівної справи: створення та впровадження новітніх технологій, розвиток електронного документообігу, а також адаптація до європейських стандартів у сфері архівної діяльності. Проте існує низка проблем, пов'язаних з упровадженням інформаційних технологій, таких як відсутність єдиної стратегії розвитку,

недостатній рівень фінансування та кадрових ресурсів, а також технічні проблеми, пов'язані з безпекою електронних архівів.

Крім того, війна в Україні та пов'язані з нею ризики втрати культурної спадщини підкреслили необхідність цифрового резервного копіювання архівних фондів. Забезпечення збереження документів у цифровому форматі стає критичним для захисту національної пам'яті.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в аналізі досягнень і перспектив інформатизації архівної справи в Україні, а також визначенні основних напрямків удосконалення цієї галузі в умовах сучасного технологічного розвитку

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- визначити базові поняття інформатизації архівної справи в Україні;
- проаналізувати історіографію та джерельну базу дослідження;
- здійснити аналіз проблематики впровадження цифрових технологій у сфері архівної справи;
- дослідити особливості використання електронних інформаційних систем для організації архівної діяльності;
- розглянути питання нормативно-правового забезпечення інформатизації архівної діяльності;
- з'ясувати питання інтеграції української архівної системи до міжнародного інформаційного простору;
- охарактеризувати модель інформатизації архівної справи з урахуванням сучасних технологічних трендів.

Об'єктом дослідження є інформатизація архівної справи в Україні, її процеси, досягнення та проблеми

Предметом дослідження є впровадження інформаційних технологій в архівну діяльність, особливості і тенденції розвитку, а також вплив інформатизації на ефективність архівних процесів

Методи дослідження. При написанні даної роботи були використані методи дослідження зумовлені сформульованими метою, завданнями, об'єктом

і предметом дослідження. При цьому, їх головна ціль – вивчити, дослідити, систематизувати та узагальнити сформованих моделей управління інформацією задля надання конкретних висновків в контексті завдань даної роботи. Так, під час здійснення дослідження, нами було застосовано наступні методи: логічного узагальнення і наукової абстракції, системного і порівняльного аналізу, систематизації і логічного узагальнення, індукції і дедукції

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі сучасного стану впровадження інформаційних технологій у архівній сфері, ідентифікації проблем, що заважають її ефективній реалізації, та розробці практичних рекомендацій щодо їх подолання. Досліджено сучасний стан цифровізації архівних установ в Україні в контексті їх інтеграції до європейського та міжнародного інформаційного простору.

Практичне значення одержаних результатів роботи є основою для подальших наукових досліджень і дослідницьких проєктів, пов'язаних з інформатизацією архівної справи в Україні; вдосконалення організаційних і технічних механізмів цифровізації архівної справи, що сприятиме покращенню доступу до архівних ресурсів, підвищенню ефективності архівної роботи та збереженню культурної спадщини в умовах глобальної цифрової трансформації.

Апробація результатів дослідження.

1. Матеріали дослідження були представлені на конференції: Україна у світовому просторі: минуле і сучасність. III Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та аспірантів. м. Луцьк, 22 травня 2024 року.

Публікації.

1. Кільяченкова О. Інформаційні системи в сфері управління організацією. *Україна у світовому просторі: минуле і сучасність* : зб. мат. III Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та аспір. м. Луцьк, 22 трав. 2024 р. ; упорядник Н. В. Кінд-Войтюк. Луцьк, 2024. С. 248–250.

Структура випускової роботи складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Базові поняття

Поняття «архів» часто розглядають як багатозначний (полісемічний), оскільки за його зовнішньою формою приховано декілька різних понять. Кількість значень, зафіксованих у наукових дослідженнях та термінологічних словниках, варіюється. Такі відмінності обумовлені, зокрема, національними особливостями формування систем архівної термінології.

У французькій професійній лексиці цей термін здебільшого вживається у множині – «архіви» (Archives). Як зазначає С. Бондаренко, за визначенням професора Національної школи хартій у Парижі Бруно Дельмаса, така форма позначає сукупність документів, паперів чи актів, створених або отриманих фізичними чи юридичними особами в процесі їхньої діяльності. Ці документи виконують функцію юридичних доказів або збереження пам'яті. Важливо, що такі матеріали не існують окремо, а формують зібрання, структуроване за хронологічним принципом [12, с. 42–47].

Польський архівний словник «Polski słownik archiwalny» виділяє чотири основні значення терміна «архів» (Archiwum):

1. Установа, що займається збереженням, впорядкуванням та забезпеченням доступу до архівних документів, а також проведенням наукових досліджень у галузі архівістики.
2. Підрозділ організації, створений для зберігання її внутрішньої документації.
3. Приміщення або будівля, де розміщено архівні матеріали.
4. Сукупність документів, що виникли в результаті діяльності установ, організацій, родин або окремих осіб [127, с. 19–20].

У Міжнародному словнику архівної термінології «Dictionary of Archival Terminology» наведено три основні значення терміна «архів»:

1. Документи, завершені у діловодстві та збережені відповідальними за їх створення, їх правонаступниками чи відповідними архівними установами для подальшого використання.
2. Інституція (установа), яка відповідає за збирання, зберігання та надання доступу до документів.
3. Будівля або її частина, де ці документи зберігаються та доступні для користувачів [120, с. 45].

У Великій Британії та Північній Америці термін «архів» трактується однозначно (моносемічно) і має дещо інше значення. Так, сер Хіларі Дженкінсон, один із засновників англійської архівістики, у своїй праці «A Manual of Archive Administration» визначав архів як сукупність документів державної або громадської установи, які зберігаються спеціально призначеними особами. Він описував ці документи як «відомчу пам'ять» для державних службовців [118].

На думку І. Матяш, навіть лондонська установа, створена в 1838 році для зберігання національно значущих документів, мала назву «The Public Record Office» (нині Національний архів Англії, Уельсу та Сполученого Королівства, утворений у 2003 році). Назва не включала слова «архів», акцентуючи на понятті «records» – документів як записів. В американській архівній традиції термін «архів» також асоціюється із завершеними діловодством документами, які зберігаються завдяки їхній постійній архівній цінності. Їх позначають словом «records», що також використовується для позначення місць їх зберігання. Такий підхід пояснюється особливостями історії США, які, як відносно молода країна, не мають стародавніх текстів у своїх архівах. Термін «records» краще відповідає реаліям, наголошуючи на збереженні документів, що відображають події новітньої історії та становлення нової цивілізації [67, с. 64].

Розвиток поняття «архів» демонструє, що термін для його позначення з'явився значно пізніше, ніж саме явище, і з часом набував нових значень у суспільному та науковому вжитку. Як відзначав професор Бруно Дельмас, архіви мають таку ж давню історію, як і рукописи, але спочатку вони не були організовані [126, с. 94]. Т. Іванова та Л. Піддубна вказують, що лише з

розвитком агрокультури, торгівлі та становленням адміністративних, економічних і соціальних норм виникла потреба в упорядкуванні й кодифікації рукописів. Від Месопотамії, Єгипту та Греції до Стародавнього Риму, середньовічної християнської чи мусульманської культур головним завданням архівів було збереження доказів подій і фактів [42, с. 21].

Перші згадки терміна «архів» датуються I ст. до н. е., коли його почали використовувати для позначення місць зберігання документів державного значення. Паралельно існували інші терміни, зокрема «документосховище» (*grammatophilakion*, III ст. до н. е.) і «актосховище» (*chartophilakion*, часи Візантійської імперії). Проте в Єгипті греко-римського періоду ці терміни не застосовували. Державний архів там називали «книгосховищем», яке залишалося в ужитку до 307 року н. е. Найвідомішим таким сховищем була Адріанова бібліотека в Александрії, розташована при храмі Адріана. Вона виконувала функції не лише бібліотеки, а й архіву, зберігаючи найважливіші державні документи. Подібні установи діяли в Карнаку, Луксорі та Фівах, забезпечуючи одночасно збереження літературної та адміністративної спадщини.

Термін «архів» для позначення місця зберігання державних документів не одразу закріпився в суспільному та науковому вжитку. Він поступово замінив такі терміни, як «Метроон», «документосховище», «актосховище», «ерарій», «табулярій», «скриніум» і «книгосховище», які описували спеціальні приміщення для зберігання документів державного значення.

У Європі слово «архів» почало входити в ужиток у XV–XVII ст. До того часу для позначення місць зберігання старих документів використовували терміни на кшталт «скарбниця», «скрипторій», «картулярій», «сховище хартій», «скриня» чи «шафа». У цей період архіви асоціювалися переважно з місцем зберігання юридичних документів. Проте з розвитком цивілізації, особливо на межі переходу від феодальної епохи до нового часу, термін «архів» набув узагальнюючого значення. Він охоплював як архівні матеріали (документи у

широкому сенсі), так і великі публічні архіви, що стали спеціалізованими науковими установами.

В Україні поняття «архів» як державної установи для зберігання важливих документів з'явилося в XVII ст. під час формування Гетьманщини. Перший козацький архів, очолюваний військовим генеральним писарем, був створений для збереження документів уряду генерального підскарб'я, Генерального військового суду, інших державних установ, а також дипломатичного листування та іноземних документів, зокрема завойованих турецьких привілеїв [60, с. 186].

З часом поняття «архів» зазнало змін, спричинених історичними подіями та суспільним розвитком, але його основне значення залишилося незмінним. Це підтверджується визначенням, закріпленим в українському термінологічному словнику «Архівістика» (1998): «Спеціалізована установа (структурний підрозділ), призначена для задоволення потреб суспільства в ретроспективній документній інформації, що організує зберігання архівних документів і забезпечує доступ до них» [5].

Базові поняття документної інформації, архівного документа та документної системи мають тривалу історію розвитку, яка постійно збагачується новим змістом у рамках різних наук і сфер діяльності. Сьогодні ці поняття продовжують еволюціонувати, особливо у зв'язку з розвитком електронних інформаційних технологій. Зокрема, широко використовуються такі терміни, як електронна інформація, електронний документ, електронна документально-інформаційна система, а також вебсайт, вебресурс і веб-документ, інформаційний ресурс, інформаційні технології [7].

Вебсайт можна розглядати як документально-інформаційну систему, що функціонує у вигляді структурованої сукупності документів та зв'язків між ними. Основні характеристики веб-сайту включають:

- наявність масивів документів;
- засоби інформаційного пошуку;
- технології для фіксації, зберігання та подання інформації.

Інформаційний ресурс веб-сайтів складається з електронних документів і даних, представлених у електронній формі, які взаємопов'язані як різновиди інформаційних джерел [1].

Веб-портал є складнішою системою, яка об'єднує веб-сайти за певними ознаками відповідно до їх цільового призначення та потреб користувачів [Андрущенко В. П., Васильченко І. І. Розвиток інформаційних технологій у архівній справі України. *Архіви України*, 2019, № 1, с. 12–18.]. Як зауважує Ж. Мина, важливим є не лише доступ до архівних документів, але й надання якомога повної та об'єктивної інформації про склад та зміст архівних фондів через глобальну мережу «Інтернет» [69, с. 7].

У контексті архівної справи дедалі більше значення надається впровадженню інформаційних технологій. У галузі архівознавства використовується термін «інформатизація архівної справи» введений у науковий обіг в Україні Я. Калакурою. Вчений присвятив розділ у першому в історії незалежної України підручнику «Архівознавство» розробці основних понять інформатизації архівної справи. Автор подав основні шляхи впровадження інформатизації в архівістику [6, с. 235].

Загальноприйнятим є визначення інформаційного ресурсу як сукупності документів в інформаційних системах: архівах, бібліотеках, базах даних. Це відповідає уявленням документознавців і архівістів. Крім того, в Статті 4 Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» зазначено, що Національний архівний фонд України є частиною культурної спадщини та інформаційних ресурсів суспільства [99].

А. Марущак, простежуючи трансформації змісту поняття «державні електронні інформаційні ресурси», зауважив, що в Законі України «Про Національну програму інформатизації» поняття «інформаційний ресурс» було визначено досить широко як «сукупність документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, базах даних тощо)», і «законодавець формально не вказав на електронну форму таких документів», однак, «зважаючи на предмет

регулювання зазначеного закону робимо висновок, що йдеться про електронні інформаційні ресурси» [65, 101]

Відповідно Закону України «Про інформацію», одним із ключових напрямів державної інформаційної політики є «постійне оновлення, збагачення та збереження національних інформаційних ресурсів» [97]

У Законі України «Про Національну програму інформатизації» підкреслено значення «формування системи національних інформаційних ресурсів» як одного з основних завдань цієї програми [101].

У Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», подано визначення терміну «інформатизація»: «це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб, реалізації прав громадян і суспільства на основі створення, розвитку, використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, створених на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [98].

У цьому Закон вводиться ще два поняття: «державний інформаційний ресурс» та «національний інформаційний ресурс». У розділі II зазначено, що державні інформаційні ресурси є «складовою стратегічних ресурсів країни та одночасно частиною національної інфраструктури». Хоча закон не дає визначення цих понять, у розділі IV поняття «національний інформаційний ресурс» трактується як «розподілений банк даних і знань із різних галузей виробництва, науки, культури, освіти, торгівлі тощо». Також національні інформаційні ресурси визначені як «ключова складова Національної інфраструктури інформатизації» України [98].

З кінця минулого століття все, що робилося в Україні у сфері ІР, пов'язано або з розробленням нормативно-правової бази, або з координацією державних органів, органів місцевого самоврядування в напрямках формування, використання та захисту ІР і робилося з акцентом на електронні ІР. У цьому ж контексті розвивався й понятійний апарат. У 2003 році в законодавстві з'явилося

загальне поняття «національні ресурси», зокрема його було запроваджено в «Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» [87]. Відповідно до урядового нормативно-правового акту, під «національними ресурсами» розумілись ресурси «незалежно від їх змісту, форми, часу та місця створення, форми власності, призначені для задоволення потреб громадянина, суспільства, держави. Національні ресурси включають державні, комунальні та приватні ресурси» Дефініція цього поняття нагадувала визначення «Національного архівного фонду» в Законі України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» 1993 року [99].

В архівній, першій редакції Закону України «Про національний архівний фонд та архівні установи», ст. 1 було дано визначення: «Національний архівний фонд – це сукупність документів, незалежно від їх виду, місця створення і форми власності на них, що зберігаються на території України, відображають історію духовного і матеріального життя її народу та інших народів, мають наукову, історико-культурну цінність, визнані такими відповідною експертизою і зареєстровані в порядку, передбаченому цим Законом» [99]. Подальший розвиток українського законотворення впровадив нові категорії в спеціальному законодавстві.

У 2003 р. було прийнято Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг». У цьому Законі, зокрема, було визначено поняття та правовий статус електронного документа та його копії «документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа» [84].

У 2006 році в Законі України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» впроваджено поняття «державні інформаційні ресурси», як: «інформація, яка є власністю держави та необхідність захисту якої визначено законодавством» [85]. У змінах 2014 р. до зазначеного Закону було наведено уточнене поняття: «Державні інформаційні ресурси – систематизована інформація, що є доступною за допомогою інформаційних технологій, право на володіння, використання або розпорядження якою належить державним

органам, військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, державним підприємствам, установам та організаціям, а також інформація, створення якої передбачено законодавством та яка обробляється фізичними або юридичними особами відповідно до наданих їм повноважень суб'єктами владних повноважень» [85].

Отже, поняття «архів» має багатозначний характер, оскільки відображає еволюцію суспільних, наукових і технологічних підходів до збереження інформації. Його значення змінювалися залежно від історичного контексту, національних особливостей і потреб суспільства. В різних країнах термін набув специфічних трактувань, охоплюючи як документи, так і установи, приміщення для їх зберігання або системи організації.

Архіви виникли як необхідність упорядкування документів у процесі адміністративного, економічного й культурного розвитку суспільств. З часів античності й до сучасності їх функції постійно розширювалися — від збереження юридично значущих документів до формування великих інформаційних систем і національних ресурсів.

Зокрема, розвиток інформаційних технологій значно вплинув на архівну справу, сприяючи появі таких понять, як електронний документ та інформаційний ресурс. У сучасному контексті архіви є не лише засобом збереження культурної та історичної спадщини, але й важливим інструментом у забезпеченні доступу до ретроспективної інформації, що активно інтегрується в електронні інформаційні системи.

1.2. Історіографія та джерельна база наукової роботи

У сучасному світі будь-яка інформація, що функціонує в суспільстві, не тільки набуває значущості стратегічно важливого ресурсу, а стає основним фактором у збереженні та виробництві інших видів ресурсів, необхідних для виживання людства, а й має тенденцію до перетворення на архівну інформацію, що накопичується й зберігається в архівах. Такі архівні ресурси є важливою складовою політико-правової, економічної, соціальної та інших сфер

життєдіяльності суспільства нашої держави на національному та навіть міжнародному рівні. В умовах динамічного розвитку науково-технічного прогресу, високих темпів поширення інформації та зростання засобів комунікації завдяки доступності нових технологій, і загалом інформатизації та комп'ютеризації суспільства, цифровізація всіх процесів архівної справи та діловодства стає першочерговим пріоритетом роботи Державної архівної служби України (Укрдержархів), адже забезпечення ефективного та зручного доступу до інформаційних ресурсів не можливе без упровадження та широкого використання цифрових технологій [83].

Досвід інформатизації архівної справи в Україні демонструє її позитивний розвиток, що дозволяє високо оцінити практичні досягнення українських архівістів. Варто відзначити також значний внесок у розробку проблем інформатизації архівної справи науковців Українського наукового-дослідного інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД) та працівників інших архівних установ України [68].

Спеціальним Указом Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» визначено необхідність інформаційного забезпечення розвитку державотворчих процесів в Україні, створення національної інформаційної інфраструктури. Відповідно до Указу встановлювалося зобов'язання залучити до цього процесу провідних вчених і фахівців, які б висвітлювали питання інформатизації архівної справи у вітчизняних та зарубіжних виданнях, а також у мережі Інтернет [96].

Офіційний вебпортал Укрдержархіву є центральним ресурсом, що акумулює інформацію про інформатизацію архівної справи. Він містить нормативно-правову та науково-методичну базу, корисні посилання, а також надає можливість створення зведеної бази даних, на яку очікують науковці України та світу [29]. Державна архівна служба України є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи та діловодства, саме на нього покладено функцію управління галуззю, зокрема

контроль і нормативно-методичне забезпечення ведення діловодства. У межах своїх повноважень Державна архівна служба України безпосередньо бере участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у цій сфері, здійснює нормативно-правове регулювання відносин між спорідненими установами, визначає перспективи та пріоритети діяльності, є міжгалузевим координатором, здійснює функціональне регулювання та забезпечує міжнародне співробітництво [29].

Як зазначає І. Матяш, спираючись на науково-дослідний потенціал галузі, активно співпрацюючи з науковими установами Національної академії наук України, закладами вищої освіти, Державна архівна служба України розробляє стратегію архівного будівництва, конкретні програми її реалізації, впливає на матеріально-фінансове забезпечення архівів, кадрову політику, впроваджує цифровізацію галузі [66].

Державна архівна служба України також контролює роботу архівних установ та служб діловодства, здійснює організаційне забезпечення їхньої діяльності (нормативно-правове, науково-методичне та інформаційне). Саме Державна архівна служба України є розпорядником Національного архівного фонду, організовує його формування, державну реєстрацію і облік, забезпечує збереження його документів та функціонування архівної інформації [63, с. 28–33].

Важливий внесок у розробку основних понять інформатизації архівної справи зробив Я. Калакура, який присвятив відповідний розділ у підручнику «Архівознавство». У своїй роботі він підкреслив важливість інформатизації для розвитку архівної науки, практики та сучасної історичної науки, окреслив основні шляхи впровадження інформатизації в архівістику [6, с. 210]. Проте, попри значний час, що минув з першого видання підручника, багато проблем, які він описував, залишаються актуальними. Однак ця праця зробила вагомий вплив на зміну ставлення архівістів, сприяючи більшій відкритості та демократичності архівів.

Щодо визначення поняття «інформаційні ресурси», О. Соснін зазначає, що інформаційний ресурс можна розглядати як інформацію, яка була створена, виявлена, зареєстрована та оцінена. Це надає йому особливих властивостей, які роблять його інформаційним продуктом, придатним для споживання. За його словами, для того щоб потоки інформації стали інформаційним ресурсом, вони повинні мати специфічні якості: соціальну значущість, технологічну придатність та практичну цінність. Основною якістю інформаційного ресурсу є його системна організованість, тобто впорядкування інформаційних потоків та їх складових [107].

Аналізуючи це визначення, можна побачити відмінність від підходу, закріпленого в Законі України «Про Національну програму інформатизації». Зокрема, О. Соснін уникає поняття «документ» у своїй концепції. Він трактує інформаційний ресурс як продукт споживання, заснований на зафіксованій інформації, але без акценту на тому, що фіксація є документуванням [107]. Проте його теза про системну організацію інформаційних потоків перегукується з процесами створення, реєстрації та подальшого зберігання й передачі інформації, які є основною функцією документа відповідно до ДСТУ 2732-2023 [36]

Таким чином, процес організації інформаційних потоків можна інтерпретувати як фіксацію інформації, що має відповідати певним характеристикам жанру або номіналу. Це підтверджує, що навіть у сучасному розумінні інформаційних ресурсів їх тісний зв'язок із поняттям документа залишається актуальним.

Невизначеність у фіксації інформації на носіях та відсутність чітких жанрових і номінальних характеристик для інформаційних ресурсів створює передумови для подальшої невизначеності в їхньому застосуванні для забезпечення діяльності. Основним фактором, що спричиняє таку ситуацію, є активне впровадження інформаційних технологій у різні сфери.

О. Соснін відзначає, що сучасними формами організації інформаційного ресурсу є файл, база даних, банк даних, база знань, бібліотека тощо. Однак,

конкретизація, які саме бази даних чи знань маються на увазі, часто відсутня [107]. У Законі України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» наводяться приклади створених державних інформаційних ресурсів: «Законодавчі та нормативні акти України», «Податки України» (з понад 10 тисячами документів), «Ресурси України» (з інформацією про 260 тисяч підприємств та організацій), «Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України» (з понад 600 тисячами суб'єктів господарювання). З моменту ухвалення цього закону ці показники значно зросли, про що свідчать відповідні нормативно-правові акти [98].

Попри спрощене уявлення про те, що зміна носіїв інформації не змінює сутності інформаційного об'єкта, головною складовою якого є інформація, електронний інформаційний ресурс, за визначенням Закону України «Про Національну програму інформатизації», є сукупністю документів з електронними носіями інформації в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних) [101]. Проте науковці та законодавча база України не підтримують такої простої аналогії, оскільки інформаційні технології значно розширюють можливості фіксації, опрацювання, зміни та обміну інформацією.

Представниками технічних галузей науки О. Юдіним і С. Бучиком були запропоновані власні дефініції понять «державні інформаційні ресурси», «державні електронні інформаційні ресурси», «національні інформаційні ресурси», «національні електронні інформаційні ресурси». При тому дві перші дефініції автори уточнювали та доповнювали, а дві останні пропонувалися ними вперше, хоча їхнє твердження можна поставити під сумнів [117].

О. Довгань навів визначення поняття «національні інформаційні ресурси», яке цілковито збігалось із запропонованим О. Юдіною та С. Бучиком, а також іншими авторами [34]. До того ж О. Довгань додатково репрезентував досить широке визначення поняття «національні інформаційні ресурси», під якими розумілася «вся належна Україні інформація, включаючи окремі документи і масиви документів, незалежно від змісту, форми, часу і місця їх створення, форми власності, а також кінцеві результати інтелектуальної, творчої діяльності,

зафіксовані на будь-яких носіях інформації, доступні для використання особою, суспільством і державою через засоби масової інформації та телекомунікації, архіви, бібліотеки, музеї, фонди, банки даних, публічні виступи, художньо-виконавську діяльність тощо» [34].

О. Довгань зазначив, що національні інформаційні ресурси є здобутком нації, на них має поширюватися юрисдикція України. Унаслідок нерозвиненості теорії інформаційних ресурсів, у законодавстві немає сталого уніфікованого поняття «національні інформаційні ресурси». Хоча існуюче поняття є узагальнюючим у складі національних інформаційних ресурсів не виділено окремі елементи, зокрема такі, як: архівний документ та архівний фонд. Дослідник розглядав документ як елементарну одиницю інформаційного ресурсу, яка стала «інформаційним квантом інформаційного потоку та інформаційних ресурсів взагалі», і говорив про те, що «документ подається користувачу в різних формах документованої інформації: архіви, фонди, бази даних, окремих документів тощо» [34].

Низка дослідників працювала над пошуком співвіднесення понять «національні інформаційні ресурси» та «державні інформаційні ресурси» (А. Марущак, О. Довгань, О. Соснін та інші) [34, 107, 65], виробленням класифікації інформаційних ресурсів і пошуком критеріїв для її здійснення [71]. Однак, у цих дослідженнях підхід до ІР як до електронного ІР також переважав й архіви, як комплекси документів на паперових й аналогових носіях до ІР фактично не включалися. Архівісти ж цупко трималися за архівний закон, у якому наскрізними були поняття «архівний документ», «архівний фонд», «Національний архівний фонд» і про те, що Національний архівний фонд є «складовою частиною... інформаційних ресурсів суспільства» не згадувалося взагалі [59, с. 53].

Так Ю. Ковтанюк пише: «...інформаційні об'єкти, з яких складається НАФ, – це архівні документи. Якщо довести, що електронні інформаційні ресурси є документами, – це буде вирішенням питання віднесення цих інформаційних об'єктів до складу НАФ як документів. Якщо довести, що це нова

форма фіксації цінної інформації, що має значущість у часі для держави, суспільства та людини, – це може стати підставою для внесення змін до Закону України «Про Національний архівний фонд» [48]. Серед архівістів досі панує погляд на ІР виключно як на електронні; вони не дорівнюють їх до документів і ставлять під сумнів можливість їх приймання на зберігання до архівів.

А втім, аналіз публікацій початку 1990-х років переконливо довів, що саме архівісти були ініціаторами досліджень у сфері ІР; ба більше, вони першими в Україні заговорили про них у 1991 р., а у 1992–1993 роках розробили НАІС (Національну архівну інформаційну систему «Архівна та рукописна україніка»), де запроваджувалися такі поняття, як: «архівна інформація», «архівні інформаційні ресурси», «архівні масиви інформації». Це був принципово інший підхід до архівів: не як до застиглих накопичень старих паперів, що очікують на потенційного дослідника, який так ніколи може й не з'явиться, а як до джерел інформації, що перебуває в постійному обігу. Уся сукупність документальних фондів України розумілася як складова частина загальнодержавних інформаційних ресурсів. Архівний фонд як об'єкт НАІС включав не лише документи НАФ у сховищах України, а й архівні матеріали поза її межами, що прямо або опосередковано має приналежність до історії та культури українського народу. Ці ідеї були висловлені провідними ученими України, архіво- і бібліотекознавцям, як-от: Г. Боряку., Л. Дубровіній., В. Лозицькому. [64, с. 123] Однак, в окремій публікації у тому ж 1996 році, один із авторів Г. Боряк указав на наявність своєрідного, значною мірою штучного, бар'єру між архівними фондами, як документальними системами, та інформаційною структурою суспільства [13].

На думку Г. Боряка, основний зміст цього не лише семантичного, а й психологічно-професійного інформаційного бар'єру полягав у тому, що в українському суспільстві поняття «інформація» мало або абстрактне значення побутового рівня, або вузьке, яке відривається за змістом від понять «документальна база», «джерельна база» і тим самим – від документальних джерел інформації та інформаційних архівних систем. Г. Боряк зазначив, що

інформація є явищем, яке «можна описати символічно, вирахувати в байтах і бітах, але важко на загальному рівні визначити змістовно, адже воно не має окреслених меж і, як процес, не піддається остаточному визначенню». На думку Г. Боряка, «поняття «інформаційні ресурси», яким оперують сьогодні в колі фахівців-інформатиків і державних служб, і досі охоплює лише вузьке, локальне розуміння існуючих баз та банків даних, комп'ютерних систем і мереж [13].

Водночас колосальний масив архівних та рукописних першоджерел, системи довідкових видань та публікацій залишаються за межами цієї інфраструктури. Прикладом того є проекти та концепції інформатизації суспільства, у яких вирішуються технічні та технологічні аспекти зберігання та передачі інформації і створення комп'ютерних мереж. Технократичні доміанти знайшли свій прояв у тому, що представники архівних, бібліотечних та музейних служб, академічні та вузівські вчені-гуманітарії, тобто основний контингент користувачів архівної інформації, до розробки концепцій і проектів інформатизації практично не залучалися. Самі концепції розглядали майже винятково технічні проблеми обладнання, розбудови мережі, обсягів інформації, засобів зберігання, передачі інформації тощо.

Перенесення центру уваги до кола комп'ютерних технологічних та технічних питань залишало за межами власне основну мету системи. Вона полягає в можливості соціального управління інформацією з метою впливу на розвиток суспільства...» Через понад чверть століття після подій Г. Боряк у своєму коментарі підсумував, що на початку 1990-х років, коли Україна переживала глибоку пострадянську кризу, суспільство в цілому і загал архівістів зокрема не були готові сприймати нові ідеї, у тому числі підхід до архівів із позицій інформаційного ресурсу. Тож, на думку вченого, їх було висунуто зарано [32].

Інформатизація архівної справи в Україні нерозривно пов'язана зі світовою історією розвитку архівів, формуванням архівних систем та еволюцією архівознавчої думки. На неї значною мірою вплинули глобальні процеси,

особливо в країнах, що лідирують у розвитку інформаційних технологій [41, с. 54].

Періодизація інформатизації архівної справи в Україні базується на ключових змінах у цій сфері:

Перший етап (1960-ті – 1990 рр.). Цей період характеризується розвитком комп'ютерних технологій та їх інтеграцією в роботу архівів, наприклад, через створення пофондових каталогів (США, Велика Британія, Канада, СРСР). Ще в 90-х рр. ХХ ст. Г. Боряк, Л. Дубровіна, Т. Захарченко, К. Новохатько, І. Антоненко, В. Ляхоцький у збірнику наукових праць «Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні» сконцентрували свою увагу на визначенні методологічних та науково-методичних підходів до організації та використання архівної інформації, що зберігається в архівах та рукописних відділах бібліотек і музеїв для створення Національної архівної інформаційної системи (НАІС). Зокрема, у розвідці «НАІС і проблеми доступу до архівної інформації в документальних архівних та інформаційних системах» Г. Боряк наголошував на необхідності запровадження чіткої класифікації архівних документів, їх опису, а також визначення їх інформаційної цінності, водночас варто врахувати темпи зростання інформатизації суспільства. Знаний науковець головним завданням вбачав розробку «уніфікованої архівної та бібліотечної термінології, створення відповідних науковометодичних документів, єдиних для архівної, музейної та бібліотечної систем, і, насамперед, методик опису документів на рівні окремого документа, на рівні справи, фонду, установи» Л. Дубровіна у контексті формування «Архівної та рукописної Українки» також вказала на потребу в створенні уніфікованої системи архівних описів. Дослідниця зацентрувала увагу на тому, що найскладніше описувати ті фонди, які були об'єднані, тобто організовані штучно. Науковиця зазначила, що «в нашій країні був період, коли нові надходження розподілялися за трьома великими напрямками: літературні матеріали, історичні матеріали, листування [38].

В інформаційному законодавстві України та в науці закріпились різні підходи до проблеми ІР. Згідно з одним підходом, розглядалися ІР, що стосувалися переважно електронних ІР (вийшли друком сотні статей і монографій). Традиційний архівний підхід залишав на маргінезі не лише електронні ІР, а й сукупність архівних ІР держави та нації. Це мало вплив і на рівні організаційних заходів, і у фінансовій сфері, які спрямовувалися на розвиток електронних ІР, що були насправді лише «капсулою», серцевина якої наповнювалася вторинними, переробленими, продуктами, а сама інформація, «сировина», що є дійсним ІР, залишалася поза увагою держави та суспільства [61].

Невід'ємними складниками у структурі НАІР є довідковий апарат до документів НАФ (усіх типів, видів, включно з базами і банками даних), фонд оцифрованих документів НАФ та довідковий апарат до цих документів, інтернет-ресурси архівних установ. Цифровізація сприяє формуванню потужного сегмента у сучасній структурі НАІР – електронні документи (дані на електронних носіях з обов'язковими реквізитами) та оцифровані документи (створені шляхом цифрової трансмісії даних). Також про невирішення зазначеної проблеми свідчать наукові доповіді та матеріали громадського обговорення проекту Закону України «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами» [61].

Другий етап (1991 – 1990-ті рр.). Цей період ознаменувався активним впровадженням інформаційних технологій в архівну справу вже незалежної України. Створення продуктів на основі радянських ЕОМ не отримало значного поширення. Оскільки складання довідників було вкрай трудомістким процесом, електронні довідники потребували системного підходу, створюючись як архівний інформаційний ресурс на основі світових досягнень науки. Україна, будучи членом Міжнародної ради архівів (з 1948 року), долучилася до світового досвіду і приєдналася до розробки нових архівних інформаційних ресурсів.

Першими кроками стало формування нормативно-правової бази, зокрема ухвалення в 1993 році Закону України «Про Національний архівний фонд і

архівні установи» та започаткування програми Національної архівної інформаційної системи «Архівна та рукописна україніка». У 1994 році було створено Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД). Його співробітники опублікували багато теоретичних, методичних та оглядових робіт, які стали основою для розвитку національної архівної інформаційної системи [57].

З 2000 року розпочався новий етап – створення національної архівної інформаційної системи України.

Першим кроком стало відкриття вебпорталу Державного комітету архівів України у 2000 р. (з оголошенням рішення колегії Держкомархіву України від 25 жовтня 2000 р. «Про затвердження структури офіційного Webсайту Держкомархіву України» від 3 листопада 2000 р. № 63) [88]. Для повноцінного функціонування ресурсу його було необхідно наповнити суспільно-затребуваною інформацією. Крім нормативно-правової бази та інформації про систему архівних установ було заплановано розмістити на ньому архівні бази даних.

Сучасні технології дозволили архівам накопичити значні обсяги цифрових документів, серед яких відео, аудіоматеріали та копії документів НАФ. Відповідаючи на ініціативу ЮНЕСКО щодо збереження цифрової спадщини, Україна прийняла низку законів, які регулюють обіг та збереження електронних документів, зокрема Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [85].

Чинне, але багато в чому консервативне українське архівне законодавство не повною мірою відповідає реаліям сучасного розвитку українського суспільства та розвитку інформаційного простору. Показово, що останні зміни в комплекс спеціальних архівних законів, які були внесені разом з ухваленням в 2015 р. Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» закріпили в правовому полі поняття «архівної інформації». Головним об'єктом регулювання доступу в зазначеному законі є архівна інформація, а не архівний документ, що було раніше традиційним в українському архівному законодавстві. Тому підготовка змін до

чинного Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» з метою внесення новел про адміністрування «архівних ресурсів» є малоефективним, бо виключають органічне співіснування з основними дефініціями архівного законодавства. Комплексним вирішенням питання може стати розробка принципово нового законопроекту з умовною назвою «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами» з фактичним конституюванням в правовому полі понять «архівний інформаційний ресурс», «Національні архівні інформаційні ресурси» замість «архівні фонди», «Національний архівний фонд». Ключовим, системним поняттям нового архівного закону пропонується нова правова дефініція «Національні архівні інформаційні ресурси» (НАІР) [100, 3].

Отже, успішний розвиток архівної справи залежить від того, наскільки учасники цього процесу усвідомлюють необхідність і терміновість її інформатизації. Для архівістів переконливим стимулом до впровадження нових технологій є розуміння переваг, які вони дають, та способів мінімізації пов'язаних із цим ризиків. Нині поширеним інформаційним ресурсом на сайтах українських архівів є електронні версії довідкового апарату, такі як путівники, анотовані реєстри фондів, описи та списки. Це значний крок уперед для забезпечення доступності архівної інформації. Проте такі ресурси мають обмеження: через безперервне надходження нових фондів вони швидко застарівають, і користувачі часто не можуть отримати актуальну інформацію. Цю проблему можуть вирішити лише постійно оновлювані електронні бази даних, наприклад, електронний фондний каталог, який здатен стати системним інструментом для інтеграції архівних даних. Ще одним важливим електронним ресурсом є інтернет-виставки, що широко представлені на сайтах українських архівів. Вони дають змогу ознайомлюватися з цінними документами дистанційно, роблячи їх доступними для широкого загалу. Водночас створення таких виставок не вимагає значних фінансових чи часових витрат. Проте вони поки що не можуть повноцінно замінити повнотекстові бази даних, які успішно розвиваються в зарубіжних архівах.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АРХІВНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

2.1. Цифровізація архівних ресурсів

Роль архівів у сучасному світі визначається значенням документів як ключового інструменту регулювання різних сфер життя людини, суспільства й держави. Зростання потреби в ретроспективній інформації для вирішення соціально-економічних завдань та підтримки державного і муніципального управління робить архіви важливою ланкою управлінської діяльності. Державна політика цифровізації відкрила нові можливості для архівної сфери України, створивши передумови для модернізації та інтеграції у світовий архівний простір. Основним завданням є ефективне використання цих можливостей та налагодження співпраці з міжнародними архівними партнерами.

Д. Василенко та Л. Бутко зазначають, що наразі архіви різних типів існують як автономні одиниці, без належної системної організації, яка є важливою для сучасного суспільства. Архівні органи мають обмежені функції й повноваження, що ускладнює впровадження єдиної політики в умовах цифровізації. Це породжує суперечності: архіви залишаються традиційною і консервативною галуззю, тоді як інноваційні цифрові технології створюють стимул для їх модернізації. Сьогодні все більше користувачів віддають перевагу роботі з цифровими матеріалами. Важливим напрямом діяльності архівів є проекти з оцифрування фондів, які забезпечують збереження унікальних матеріалів, їх систематизацію та доступність для широкого загалу. Це сприяє відкритому інформаційному пошуку та популяризації архівних ресурсів. Оцифрування документів та організація віддаленого доступу до них стали важливим інструментом для науковців, істориків, політиків, юристів і менеджерів [15, с. 36].

Хоча сучасні дослідники вивчають формати цифрових даних та етапи оцифрування, проблема створення системного підходу до цифровізації архівної

сфери залишається відкритою. Реалізація комплексних проєктів цифровізації є ключем до збереження архівного надбання й забезпечення його інтеграції в глобальну інформаційну екосистему.

На продовження Д. Василенко та Л. Бутко стверджують, що значущим елементом існування сучасного світу є інформаційні технології, що проникли практично в усі сфери суспільної діяльності, в тому числі й в архівну сферу. Процеси науково-технічного прогресу у XXI столітті зумовили формування державної стратегії загальної цифровізації держави. Із запровадженням інноваційних цифрових технологій у роботу архівних установ держава і суспільство отримують можливість розширити доступ до інформаційної бази, а використання сучасних методів допоможе отримати їм найбільш об'єктивну і достовірну інформацію для державного, суспільного і наукового регулювання, відкрити додаткові ресурси аналізу інформаційних багатств архівних фондів. Використання інноваційних цифрових технологій допоможе значно прискорити пошук необхідної документної інформації в архівних фондах [15, с. 37].

Низка вчених звертають увагу, що у минулому архіви зосереджувалися на збереженні паперових документів, але поширення цифрових технологій і перехід до електронного урядування докорінно змінили підхід до документування й документообігу. Сьогодні основна частина документації створюється в електронному форматі, і її обсяг невпинно зростає. Здатність архівів приймати, зберігати та використовувати електронні документи стає критично важливою для забезпечення ефективності державних послуг, що зумовлює необхідність цифровізації архівного фонду. Ключовими елементами цифровізації архівної системи є: створення єдиної електронної системи описів архівних фондів, оцифрування документів, які перебувають на зберіганні, впровадження онлайн-систем для подачі запитів, забезпечення прийому документів у цифровому та паперовому форматах, а також популяризація архівів на онлайн-платформах [128, с. 89].

Одним із першочергових кроків, на думку Ю. Прокоп та Я. Калакури, є розробка єдиної електронної системи описів архівних фондів, що дозволило б

громадянам шукати необхідну інформацію в онлайн-режимі, мінімізуючи витрати часу на ручний пошук. Наразі українські архіви оцифровують описи фондів і публікують їх на своїх сайтах, але це рішення обмежено ефективно, оскільки доступ до таких ресурсів не завжди є зручним, особливо для районних і міських архівів, які не представлені онлайн. Єдина електронна система спростила б доступ користувачів до архівної інформації та полегшила роботу архівістів. Вона дозволила б здійснювати пошук за ключовими словами, хронологією чи установою, що створила документ. Такий підхід забезпечив би мобільність, зручність і сучасність архівної системи в умовах зростаючих вимог цифрової епохи [104; 44, с. 22].

Оцифрування архівних фондів є ключовим етапом створення сучасного цифрового архівного простору. Як підкреслює Е. Ворнер-Джонс, учасниця проекту «De Gruyter Book Archive», реалізація такого масштабного завдання потребує колективної праці та серйозного підходу. Для ефективного впровадження оцифрування в українських архівах необхідно адаптувати штатний розпис, залучивши кваліфікованих спеціалістів, таких як оператори ПК, системні адміністратори та менеджери проекту [129].

Значним викликом є вибір способу зберігання цифрових копій. Найефективнішим варіантом вважається використання серверів, які можна інтегрувати в загальнодержавну систему зберігання архівної інформації. Інші варіанти, такі як цифрові хмари чи жорсткі диски, мають обмеження щодо безпеки й надійності. Цифровізація також несе ризики, зокрема щодо захисту даних та конфіденційності. Дж. Бак радить застосовувати селективний підхід до оцифрування, тобто відбирати лише певні категорії документів для переведення в цифровий формат. Важливим аспектом є забезпечення архівів сучасними технічними й програмними засобами, які відповідають стандартам захисту інформації [118].

В Україні вже робляться кроки в напрямку цифровізації архівів. Зокрема, у 2019 році стартував пілотний проєкт «Archium/Архіум», розроблений Центральним державним архівом громадських об'єднань України (нині

Центральний державний архів громадських об'єднань України та українці). Цей ресурс забезпечує доступ до оцифрованих документів, їх пошук та замовлення через особистий кабінет користувача [28].

Є. Назарова вважає, що пандемія COVID-19 підкреслила важливість створення ефективного механізму подання запитів до архівів. Хоча електронна пошта використовувалася вже раніше, її ефективність залишалася низькою. Тому є потреба в єдиній системі, яку адмініструватиме спеціально призначена особа в кожному архіві, дозволяючи підтримувати зв'язок із заявниками в режимі реального часу. Як приклад, для реалізації цієї ініціативи можна застосовувати платформу «Дія», яка має відповідний функціонал для взаємодії з користувачами. Її інтеграція в архівну сферу дозволила громадянам отримувати послуги дистанційно, без необхідності фізичного відвідування архівів. Через «Дію» можна подавати запити на архівні довідки, отримувати електронні копії документів та відслідковувати статус своїх звернень у режимі реального часу. Це значно спрощує взаємодію громадян із архівами, особливо для тих, хто проживає у віддалених регіонах або за кордоном [72].

Використання «Дії» сприяє автоматизації роботи архівів, що зменшує обсяг паперової документації та покращує управління архівними запитами. Інтеграція «Дії» з державними реєстрами допомагає архівам швидше перевіряти та обробляти інформацію, забезпечуючи високу ефективність надання послуг. Крім того, додаток підтримує ініціативу передачі документів у двох форматах – паперовому та цифровому, що прискорює процес оцифрування архівних фондів і зменшує залежність від фізичних сховищ. «Дія» також підвищує мобільність доступу до архівної інформації, адже її функціонал дозволяє працювати з архівами в будь-який час. Це є суттєвим кроком до модернізації архівної сфери та впровадження електронного документообігу. Окрім цього, додаток сприяє популяризації архівної діяльності через освітні функції, адже сучасні цифрові інструменти розширюють можливості для громадян працювати з архівною інформацією, не виходячи з дому [42].

Плануючи цифровізацію архівної системи, важливо забезпечити передачу нових документів у двох форматах – паперовому та цифровому. Це дозволить уникнути проблем з відсутністю цифрових копій у майбутньому. Зміни до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» створили правові передумови для безпроблемної передачі таких документів архівами, підприємствами та організаціями [86].

Згідно В. Бездрабко, онлайн-платформи, особливо вебсайти та соціальні мережі, залишаються ефективним інструментом комунікації з користувачами та популяризації архівної діяльності. Найбільш дієвими є Facebook, де вікова категорія користувачів 35+ становить значну частину аудиторії, та Instagram. З початком пандемії архіви активізували діяльність у соціальних мережах, ілюструючи свою роботу, публікуючи новини та проводячи онлайн-виставки унікальних документів [7, с. 18].

Розвиток вебпорталів центральних і обласних архівів, а також сайту Державної архівної служби України, дозволяє користувачам отримувати доступ до інформації про роботу архівів, фонди, історію установ, а також до онлайн-експозицій. Особливо активними у цій сфері є Центральний державний історичний архів України в Києві, Центральний державний архів громадських об'єднань України та україніки, а також державні архіви Миколаївської та Херсонської областей [68].

На думку Т. Білуцак та інших науковців, просування архівної справи в онлайн-просторі сприяє залученню спонсорів, меценатів та донорських організацій, фінансова підтримка яких може бути спрямована на розвиток цифровізації архівів. Наукова новизна у цьому контексті полягає у формуванні теоретичних основ менеджменту архівної справи, що охоплює методи аналізу, синтезу й систематизації для впровадження технологій управління процесами цифровізації [8, с. 77; 16, с. 36].

Як зазначають О. Левчук і Ю. Чернятинська, розвиток архівної галузі демонструє постійне протистояння між традиційними підходами та інноваціями. Цей конфлікт спричинений необхідністю одночасного збереження стабільних

компонентів для поступового розвитку й упровадження інновацій, без яких неможливий прогрес. У сучасному світі збереження культурної спадщини та різноманітності набуває пріоритетного значення, що підкреслює важливість цифровізації для збереження цінної інформації для майбутніх поколінь [62, с.53; 115, с. 25].

У зв'язку з цим, на думку вчених, існує потреба в імплементації заходів щодо створення, розповсюдження і збереження цієї інформації в цифровій формі, а саме:

1. Удосконалення цифрового менеджменту дозволить підвищити рівень задоволення громадян архівними послугами. Це відкриє можливість вибору між отриманням послуг архіву або самостійним пошуком у єдиному цифровому реєстрі фондів. Також це полегшить роботу працівників архівів щодо обробки запитів і прийому документів на зберігання, а архівні послуги зможуть приносити додатковий дохід.

2. Забезпечення доступу до колекцій сприятиме об'єднанню унікальних матеріалів, стимулюючи нові наукові дослідження. Пріоритетність цифрових проєктів і співпраця між архівними установами позитивно вплинуть на процес збереження документів і збільшать цінність архівних фондів.

3. Виклики цифровізації вимагають адаптації персоналу та інфраструктури. Серед них – розробка єдиних підходів до цифрового перетворення та збереження матеріалів. Незважаючи на наявні труднощі, вже зроблено значущі кроки до гармонізації цього процесу.

4. Освітня функція архівів може бути реалізована через Інтернет, сприяючи залученню молоді. Наприклад, організація флешмобів зі створення родових дерев на основі приватних архівів або проведення онлайн-лекцій архівними працівниками про унікальні документи у фондах.

5. Кадрова трансформація архівної сфери вимагає включення до штату ІТ-фахівців для підтримки процесу цифровізації. Водночас працівники класичних архівних спеціальностей повинні адаптуватися до інновацій і усвідомлювати їхню необхідність для розвитку галузі [16, с. 74; 77].

Отже, політика держави щодо цифровізації українського суспільства відкрили шлях до кардинальних змін й у архівному просторі. Цим започатковано процеси імплементації у аспекті цифровізації української архівної сфери. Головним завданням архівістів є збереження і реалізація цих можливостей по відношенню до архівної галузі України та його співпраця зі світовими архівними організаціями.

2.2 Новітні форми взаємодії з користувачами

Використання новітніх форм взаємодії з користувачами в архівній галузі є важливою складовою інформатизації архівних процесів в Україні. У сучасному світі, де інформація стає основним ресурсом, архіви повинні не тільки зберігати документи, а й забезпечувати доступ до них, адаптуючи свої процеси до вимог цифрового суспільства. Технологічний розвиток, а також зростання попиту на швидкий та зручний доступ до архівних матеріалів, на думку І. Дідур і Л. Ковальської, вимагають від архівних установ трансформації традиційних методів взаємодії з користувачами. Одним із найбільш значущих досягнень у цьому напрямку є створення електронних архівів, які забезпечують зручний доступ до документів через Інтернет. Цей процес включає оцифрування архівних матеріалів та їх подальше розміщення в електронних базах даних, що дозволяє користувачам з будь-якої точки світу мати доступ до необхідної інформації без необхідності фізичної присутності в архіві. Електронні архіви не тільки спрощують процес пошуку документів, а й значно скорочують витрати часу та ресурсів для користувачів. Замість того, щоб витратити час на пошук конкретних матеріалів в архіві, користувачі можуть здійснювати пошук через онлайн-платформи за допомогою ключових слів, дат, авторів чи інших параметрів [30, с. 131].

Водночас, інформатизація архівної галузі вимагає від архівістів нових підходів до організації роботи з користувачами. Це включає не тільки забезпечення доступу до документів, але й надання консультаційних послуг через онлайн-платформи, вебінари, електронну пошту чи інші канали зв'язку.

Такі інноваційні форми взаємодії дозволяють користувачам отримувати оперативні відповіді на запити без необхідності особисто відвідувати архіви, що зручно для широкого кола громадян, науковців, дослідників та студентів. Крім того, інтерфейси архівних вебсайтів стали більш зручними та інтуїтивно зрозумілими, що спрощує процес пошуку інформації навіть для тих, хто не є професіоналом у цій сфері. Це забезпечує максимальний доступ до архівних фондів та дозволяє зберігати документи в зручному для користувачів форматі.

З іншого боку, інноваційні форми взаємодії з користувачами передбачають розвиток інструментів для онлайн-зберігання та обміну документами, що значно підвищує ефективність обробки запитів. Використання сучасних інформаційних технологій також дозволяє архівам організувати доступ до документів через цифрові копії, що дає можливість розширити коло користувачів і полегшити доступ до документів, які можуть бути занадто складними або обмеженими для фізичного зберігання [30, с. 132].

Таким чином, новітні форми взаємодії з користувачами сприяють значному поліпшенню доступу до архівних ресурсів і підвищенню ефективності архівної роботи. Вони дозволяють архівам задовольняти запити громадян та фахівців, використовуючи новітні технології, що сприяє розвитку інформаційного суспільства і відповідає вимогам часу.

Інноваційні технології в архівній галузі, згідно Л. Божук та О. Ількової, дозволяють не лише створювати електронні копії документів, але й забезпечують нові можливості для роботи з інформацією, підвищуючи ефективність і доступність архівів для широкої аудиторії [11, с. 84].

Однією з важливих тенденцій є використання систем управління документами (DMS), які автоматизують процеси зберігання, обробки та пошуку документів. Вони дозволяють організувати ефективний процес збереження та обробки великих обсягів інформації, надаючи доступ до документів на різних етапах їх життєвого циклу. Завдяки таким системам архіви можуть вести велику кількість документів, зберігаючи їхню цілісність та надаючи можливість здійснювати пошук за різними параметрами – датами, ключовими словами,

типами документів, а також дозволяючи здійснювати доступ до матеріалів на різних рівнях прав [58].

Ю. Ковтаюк зауважує, одним із перспективних напрямків є застосування технологій штучного інтелекту для автоматичного категоризування та класифікації архівних матеріалів. Алгоритми машинного навчання можуть допомогти архівістам автоматизувати роботу з документами, значно скорочуючи час на їх обробку і забезпечуючи більш точний доступ до необхідної інформації [47]. Крім того, Н. Цимбал і Н. Савчук зазначають, що за допомогою штучного інтелекту можна здійснювати автоматичну транскрипцію рукописних матеріалів, що раніше потребувало значних зусиль і часу з боку архівістів [109, с. 192].

К. Котов звертає увагу на те, що технології блокчейн також знаходять своє застосування в архівній справі. Завдяки своїй незмінності і прозорості, блокчейн може використовуватися для забезпечення авторства документів, їхнього збереження і підтвердження автентичності. Ці технології дозволяють уникнути підробок документів і створюють додаткові рівні захисту даних, що є особливо важливим у роботі з чутливою інформацією [57].

Інтерактивні платформи та онлайн-послуги, на думку Л. Божук та О. Ількової, є ще одним важливим елементом новітніх форм взаємодії з користувачами. З розвитком Інтернету архіви отримали можливість створювати онлайн-ресурси, де користувачі можуть безпосередньо взаємодіяти з архівними матеріалами. Архіви можуть надавати інструменти для вивчення цифрових копій документів, а також інтерфейси для спілкування з фахівцями архівних установ. Ці платформи можуть включати функції для зручного пошуку документів, подачі запитів на отримання копій документів, а також для спілкування з архівістами, що забезпечує більш персоналізований підхід до кожного користувача [11, с. 85].

Крім того, важливим напрямком є розвиток мобільних додатків для доступу до архівних ресурсів. Вони дозволяють користувачам у будь-який час і з будь-якого місця мати доступ до архівних документів через смартфони та планшети. Це особливо важливо для дослідників та студентів, які можуть

працювати з матеріалами під час подорожей або в інших умовах, що не передбачають наявності стаціонарного комп'ютера.

Також варто зазначити, що впровадження інноваційних технологій в архівну справу вимагає певних змін в управлінні персоналом архівних установ. Співробітники архівів повинні бути не лише кваліфікованими в традиційних методах роботи з документами, але й володіти навичками роботи з новітніми інформаційними технологіями. Це сприяє розвитку професійних компетенцій архівістів і підвищує загальну ефективність архівної діяльності. Оскільки процес оцифрування архівів є складним і ресурсомістким, важливо забезпечити постійне навчання і вдосконалення навичок працівників [70].

Варто зазначити, що новітні форми взаємодії з користувачами не тільки полегшують доступ до архівних документів, а й надають значні можливості для інтерактивної роботи з ними. Це відкриває нові горизонти для досліджень, розвитку науки, а також для збереження культурної спадщини, надаючи доступ до історичних та юридичних матеріалів широкому колу користувачів, незалежно від їхнього місця перебування. Завдяки цьому інформатизація архівної справи стає важливим етапом на шляху до створення більш відкритого і доступного суспільства. Сучасні інноваційні технології в архівній галузі України не лише розширюють функціонал архівних установ, але й значно підвищують зручність і доступність роботи з архівними матеріалами для користувачів різних категорій. Водночас, активне впровадження технологій вимагає системного підходу до організації архівних процесів та оновлення відповідної нормативно-правової бази, що має відповідати вимогам часу і враховувати специфіку цифрового середовища [61].

Одним із ключових елементів у цьому напрямку є створення інтегрованих архівних систем, які дозволяють зберігати, обробляти та надавати доступ до величезних обсягів інформації з різних джерел. Наприклад, створення національного електронного архіву стало б важливим кроком на шляху до оптимізації архівної справи, оскільки дозволило б об'єднати всі регіональні та центральні архіви в єдину систему. Така система могла б, як зазначає

Я. Калакура, стати ефективним інструментом для доступу до різноманітних документів, включаючи історичні, юридичні, культурні та наукові матеріали. Крім того, інтегровані системи мають можливість працювати з різними рівнями доступу, що дозволяє обмежити доступ до особливо цінних або конфіденційних документів для певних категорій користувачів, забезпечуючи водночас доступність для дослідницьких та освітніх потреб [43, с. 22;14].

К. Котов звертає увагу на ще один важливий напрямок, зокрема розробку спеціалізованих алгоритмів обробки архівних документів, що включає застосування технологій машинного навчання і штучного інтелекту для автоматичної класифікації, категоризації та навіть анотації документів. Сучасні алгоритми можуть бути навчені на великій кількості архівних даних, що дозволяє автоматично розпізнавати різні типи документів, категоризувати їх за змістом або навіть визначати тематичні зв'язки між різними документами. Наприклад, такі алгоритми можуть аналізувати метадані документів, автоматично додавати теги для полегшення пошуку та створювати кореляційні зв'язки, що суттєво спрощує процес обробки інформації для архівістів і підвищує точність пошуку для користувачів. Додатково алгоритми можуть виконувати автоматичну транскрипцію текстів, що особливо корисно при роботі з історичними документами або матеріалами, створеними на застарілих мовах чи системах письма [57].

На думку Л. Божук та О. Ількової, завдяки сучасним цифровим технологіям архіви отримують можливість використовувати технології віртуальної та доповненої реальності для створення інтерактивних експозицій, що надає нові можливості для ознайомлення громадськості з архівними матеріалами. Наприклад, за допомогою VR-екскурсій користувачі можуть «потрапити» до архіву, побачити старовинні документи, переглянути колекції історичних матеріалів і навіть переглядати 3D-моделі окремих предметів, що зберігаються в архівних сховищах. Це розширює можливості для популяризації архівної спадщини, особливо серед молоді, та підвищує загальний інтерес до архівних установ і історичної спадщини [11, с. 67].

Крім того, вчені зауважують, в контексті архівної галузі актуальними є технології для забезпечення кібербезпеки та захисту персональних даних. Впровадження цифрових технологій створює нові виклики у сфері безпеки, адже архівні документи часто містять конфіденційну інформацію, яка має зберігатися в умовах максимального захисту від несанкціонованого доступу. Це може включати застосування спеціалізованих протоколів безпеки, систем багатофакторної автентифікації, шифрування даних, а також регулярний моніторинг та аудит архівних систем на наявність вразливостей. Використання хмарних технологій з підтримкою високого рівня безпеки дозволяє архівам забезпечувати надійне зберігання документів, водночас розширюючи можливості для віддаленого доступу та обміну даними між установами [31; 79].

Серед новітніх підходів у розвитку архівної справи важливим є впровадження аналітичних платформ, що дозволяють здійснювати аналіз великих обсягів архівних даних. Такі платформи можуть використовувати методи аналізу «великих даних» (Big Data) для виявлення закономірностей та тенденцій у масиві архівних документів [18; 81, с. 56]. Це особливо корисно, як зазначається в «Положенні про організацію наукової і науково-технічної діяльності у сфері архівної справи та страхового фонду документації», для наукових досліджень, оскільки дозволяє швидше знаходити потрібну інформацію та виявляти приховані зв'язки між документами. Аналітичні платформи також можуть інтегруватися з зовнішніми базами даних, що забезпечує обмін інформацією з іншими науковими установами і розширює можливості для міждисциплінарних досліджень [90].

Значну роль відіграють також міжнародні стандарти в області архівної справи, зокрема такі, як міжнародні архівні стандарти ISAD(G) для опису архівних матеріалів, ISO 15489 з управління документами, а також інші рекомендації, прийняті в Європейському Союзі [45, с. 25]. Впровадження цих стандартів дозволяє українським архівам ефективніше співпрацювати з іноземними установами, брати участь у міжнародних архівних проєктах, а також підвищувати загальний рівень архівної діяльності до світових стандартів.

Інтеграція міжнародних вимог у процесі оцифрування, зберігання і доступу до архівних матеріалів сприяє підвищенню якості обслуговування користувачів і забезпеченню збереження культурної спадщини на відповідному рівні [109, с. 65].

Таким чином, сучасні інноваційні технології докорінно змінюють архівну галузь, роблячи її відкритішою, зручнішою для користувачів і більш ефективною в плані збереження та доступу до інформації. Інформатизація архівів створює нові можливості для розвитку науки, популяризації історичної спадщини та інтеграції України у світовий культурний простір. Водночас, ці зміни вимагають адаптації та постійного розвитку не тільки технологій, але й навичок архівістів, які повинні бути готові до роботи в нових умовах, вміти працювати з сучасними інформаційними системами та постійно вдосконалювати свої знання та вміння. Розвиток архівної галузі в Україні на основі інноваційних технологій сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному рівні та забезпеченню сталого збереження національної архівної спадщини для майбутніх поколінь

2.3 Популяризація архівних документів

Архіви залишаються надзвичайно важливими як сховища документів, що зберігають пам'ять про минуле, а особливо в часи суспільних трансформацій, коли змінюються погляди та відбувається переоцінка історичних стереотипів. У такі періоди інтерес до архівних матеріалів значно зростає, оскільки вони стають ключовим ресурсом для відновлення та збереження історичної, національної, соціальної та культурної пам'яті.

Як зазначають Л. Дубровіна, А. Киридон, І. Матяш, архіви служать своєю скарбницею історичної пам'яті, де накопичені свідчення подій, життєвих шляхів людей та соціальних процесів минулого. Людство, формуючи сучасний світ і маючи плани на майбутнє, звертається до досвіду минулого, і саме архівні матеріали надають цей безцінний досвід. Кожна людина і кожне покоління, досягнувши певного етапу, прагне дізнатися про свої корені, історію

своїєї сім'ї, громади, регіону чи країни. Це підкреслює стійку значущість архівів як джерела знань і пам'яті [38, с. 66].

Л. Дубровіна, А. Киридон, І. Матяш вважають, що однак у періоди значних змін, таких як соціальні або культурні зрушення, технічні революції, переоцінка цінностей або суттєві зміни у стилі життя, інтерес до архівів значно посилюється. Під час таких переломних моментів різні чинники – політичні, ідеологічні, соціальні, культурні – поєднуються, створюючи єдиний потік звернень до архівних фондів. Архіви стають важливим інструментом для перегляду та оновлення традиційних історичних поглядів і наративів на національному, регіональному та навіть глобальному рівнях, адже вони містять в собі знання та досвід, який допомагає зрозуміти й оцінити зміни у суспільстві та культурі.

Документи архівів, як концентрат досвіду минулого, стають основою для формування і підтримки історичної, національної, соціальної та культурної пам'яті. Процес укріплення національної ідентичності значною мірою спирається на національну пам'ять, що існує як в колективній свідомості, так і в письмових свідченнях, які зберігають архіви. В цих документах зафіксовано інформацію про етнічне походження, історичні події, суспільні традиції, моралі, побут, а також взаємовідносини всередині громади. У сучасній Україні, в умовах війни, масової міграції, глобалізаційних викликів та цифровізації, національна пам'ять набуває особливого значення. У відповідь на ці питання, українці дедалі частіше звертаються до історичних джерел, які зберігаються в архівах, музеях та бібліотеках, а також у народних переказах [38, с. 56].

Соціальна пам'ять теж відіграє важливу роль у зростанні інтересу до архівів. Вона є носієм уявлень про суспільний устрій, національні прагнення, громадські ініціативи, міжнаціональні та міжконфесійні відносини, а також взаємини між громадянами і державою, між Україною та іншими країнами. На думку М. Палієнко, ці питання сьогодні активно обговорюються в суспільстві. Українське суспільство прагне до самоствердження та захисту власної державності, і цей процес відбувається в умовах російської агресії. Плануються проекти післявоєнної відбудови і оновлення суспільства на основі нових,

високих соціальних стандартів. У цьому контексті архіви стають важливим джерелом соціального досвіду, який можна використовувати для майбутнього розвитку [76, с. 65].

Також важливим аспектом зростання інтересу до архівів є культурна пам'ять, яка зазнає значних змін. Вона, на продовження тверджень М. Палієнко, прагне очистити себе від застарілих або негативних впливів, активно відроджуючи народні традиції, об'єктивно оцінюючи культурні досягнення і творчі здобутки, які через різні політичні, ідеологічні або інші причини раніше ігнорувалися або замовчувалися [76, с. 67]. О. Чорний вказує, архіви є цінним джерелом для глибшого осмислення культурного спадку та розвитку нової культурної ідентичності, використовуючи накопичений досвід для подальшого творчого і культурного збагачення [114].

Ці зміни в національній, соціальній та культурній пам'яті також стимулюють розвиток історичної пам'яті, яка за своєю суттю є основою всіх вищезгаданих типів пам'яті. Вчені зауважують, історична пам'ять знаходиться в постійному русі, вона прагне до правдивого зображення минулого, очищення від штучно нав'язаних стереотипів та побудови реалістичної картини історичних подій. У сучасних умовах навіть можна говорити про боротьбу між історичною пам'яттю різних сторін конфлікту, що робить архіви важливими центрами для перевірки та підтвердження даних [59, с. 65].

Згідно С. Добровольської, розвиток науки про архіви – архівознавства – також є потужним чинником актуалізації архівів. Архівознавство прагне створити наукове підґрунтя для архівної справи, зокрема досліджуючи питання збереження та передачі документів, їхнього значення в культурній та історичній пам'яті, а також взаємодії з іншими науковими напрямками, такими як документознавство чи археографія. Зростання інтересу до архівів сприяє активному розвитку архівної науки, оскільки вона має за мету систематизацію знань про архіви, їх значення і роль у суспільстві [33, с. 68].

О. Онищенко зазначає, що наукові архіви мають особливе значення для науковців, оскільки зберігають документи, які можуть допомогти оцінити

оригінальність нових ідей та винаходів і вберегти від дублювання досліджень. У світі науки існує важливе правило – для того щоб розпочати нове дослідження, потрібно вивчити попередні наукові результати з цього питання, щоб уникнути повторень та побудувати більш міцну наукову основу. Архіви дозволяють вченим звертатися до документів, які не були опубліковані через різні причини, але містять цінні ідеї або результати, що можуть мати значний науковий інтерес.

Отже, всі ці чинники – потреба в національній, соціальній та культурній пам'яті, науковий інтерес та зростання наукової архівної бази – значно підвищують актуальність архівів у суспільстві. Архіви залишаються важливими як для дослідження минулого, так і для побудови майбутнього, слугуючи основою для історичного аналізу, розбудови національної ідентичності та культурного розвитку [74, с. 45].

Актуалізація архівів як необхідний процес включає кілька ключових напрямів популяризації, спрямованих на посилення їхньої ролі в суспільстві. Насамперед, як стверджує М. Палієнко, це формування у громадськості розуміння архіву як значущої соціокультурної установи, яка виконує роль сховища національної пам'яті. Архіви слід представляти як центри історичних знань, де зберігаються унікальні документи, першоджерела, що відображають культурну та історичну спадщину країни. Вони мають позиціонуватися як джерела достовірної інформації, що слугують свідченням подій минулого та є важливим ресурсом для досліджень, пізнання й осмислення історичних процесів. Активна популяризація архівів вимагає формування їхнього образу як місць, які не просто зберігають інформацію, а зберігають її для довготривалого використання та передачі новим поколінням. Необхідно розвінчати старий стереотип про архів як сховище старих, відпрацьованих документів. Натомість архів має сприйматися як жива установа, що є постійним джерелом знань і культурних цінностей. Самі архіви повинні активно працювати над таким іміджем, а масмедіа – сприяти його поширенню [77].

О. Онищенко підкреслює важливість архівів як наукових інституцій, що акумулюють наукову спадщину. Популяризація наукових архівів тісно пов'язана

з інтересом до історії науки та розвитку наукового знання. Архівні матеріали можуть послугувати цінними джерелами для наукових досліджень, тому необхідно активізувати використання архівних документів у науково-популярній діяльності. Це можна реалізовувати через заходи наукового спрямування, такі як фестивалі науки, лекції, публікації у наукових журналах та енциклопедіях, що дасть змогу архівним документам відігравати значущу роль у суспільному дискурсі та забезпечувати доступ до культурного надбання [73, с. 73].

Загалом популярність архівів багато в чому залежить від багатства їхніх документних ресурсів та від компетентності фахівців, які працюють в архівній сфері. Сьогодні для інноваційного розвитку архівної справи потрібні висококваліфіковані архівісти з комплексними знаннями, що охоплюють архівну, цифрову та масмедійну грамотність. Архівна грамотність включає історичні, документознавчі, джерелознавчі та бібліографічні знання, які необхідні для глибокого розуміння значення архівних документів [4, с. 89]. Цифрова грамотність дозволяє фахівцям оволодіти сучасними комп'ютерними технологіями та інструментами для обробки й збереження інформації в цифровому форматі [21, с. 36]. Масмедійна грамотність, у свою чергу, дає змогу архівістам активно популяризувати свою діяльність, використовуючи засоби масової інформації для ефективного донесення інформації до широкої аудиторії. У сучасних умовах роль архівіста виходить за межі спеціально-історичних знань, перетворюючись на інтегрований соціогуманітарний фах, що вимагає здатності вести просвітницьку діяльність і забезпечувати високий рівень архівного сервісу для суспільства [74, с. 87].

Популяризація архівних документів є важливим аспектом розвитку архівної справи в умовах сучасних технологій та глобалізації. З огляду на те, що архівні документи часто містять у собі унікальну історичну, культурну, юридичну та соціальну інформацію, їхня доступність і популяризація серед широкої аудиторії є невід'ємною частиною забезпечення збереження культурної спадщини та розвитку науки. У минулому архівні документи були доступні лише обмеженій кількості осіб – дослідникам, юристам чи архівістам, що

безпосередньо працюють з матеріалами, тоді як сьогодні завдяки новітнім технологіям з'явилась можливість зробити архіви доступними для широкого кола користувачів через інтернет.

Одним із головних засобів популяризації архівних документів є їх оцифрування. Оцифровані архівні матеріали можуть бути збережені в електронному вигляді, що дозволяє не лише забезпечити їх довготривале збереження, але й зробити їх доступними для віддалених користувачів у будь-який час і з будь-якого місця. Завдяки цьому історичні документи, які раніше могли бути доступними лише в обмеженій кількості копій або лише в конкретних архівних установах, тепер можуть бути досліджені й використані будь-ким, хто має доступ до інтернету. Оцифрування документів сприяє збереженню важливої інформації, адже паперові носії часто стають вразливими до старіння, руйнування чи втрат [10; 23].

Доступ до оцифрованих архівів відкриває нові можливості для дослідників, науковців, журналістів, а також для простих громадян, які хочуть вивчити свою родовідну історію чи дізнатися більше про важливі події минулого. Усі ці матеріали можуть бути розміщені на спеціалізованих вебсайтах, платформах, в онлайн-архівах або бібліотеках, що дає можливість створити інтерактивне середовище для дослідження документів. Важливим аспектом є також наявність пошукових систем, що полегшують навігацію і дозволяють швидко знаходити необхідні матеріали за ключовими словами, датами, типами документів або іншими характеристиками. Завдяки таким платформам, користувач може знайти необхідний документ без необхідності відвідувати архіви особисто, що значно економить час і кошти [29; 31].

Л. Божук зазначає, що важливою складовою популяризації архівних документів є також їх інтерактивне використання. Багато архівів створюють електронні бази даних, що дозволяють не лише переглядати відскановані копії документів, але й брати участь в онлайн-проектів, таких як вивчення історії за допомогою документів, участь у дослідженнях чи створення колективних проєктів. Наприклад, інтерактивні вебсайти часто містять додаткові матеріали,

такі як аудіо- та відеофайли, експозиції, онлайн-курси та лекції, що робить архіви більш доступними і зрозумілими для широкого кола користувачів [11].

Одним із найбільш ефективних способів популяризації архівних документів є організація виставок та публічних презентацій, які допомагають зробити архівні матеріали доступними для широкого загалу, сприяючи їх глибшому розумінню та залученню до культурного та історичного спадку. Виставки дають можливість не лише ознайомитися з унікальними документами, але й вивчити їх контекст, відчувати атмосферу епохи та значення подій, що відображені в архівах. Це не лише збагачує знання громадян про національну історію, а й сприяє розумінню важливості збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

Традиційно виставки архівних матеріалів організовуються в музеях, архівах та культурних центрах, де експонуються оригінали документів або їх копії, що дає можливість відвідувачам побачити матеріали в їхньому первісному вигляді. Такий підхід дозволяє глибше зануритись у вивчення конкретних документів, пізнати їх справжню цінність і розуміти, як вони вписуються в контекст історії. Оригінали документів, як правило, представлені в спеціальних умовах, щоб забезпечити їх збереження, а доступ до них може бути обмежений через їхню крихкість або високу історичну цінність. Проте, для зручності та забезпечення більш широкого доступу до матеріалів, зазвичай виставки супроводжуються деталізованими описами, копіями та мультимедійними матеріалами.

Один із важливих аспектів виставок архівних документів – це інтерактивний підхід до їхнього представлення. Сучасні архіви та музеї, як зазначає А. Анрющенко, дедалі частіше створюють мультимедійні експозиції, де архівні документи поєднуються з сучасними технологіями: відео- та аудіоматеріали, інтерактивні панелі, а також цифрові планшети і екрани. Це дозволяє зробити виставки більш динамічними та залучати відвідувачів до процесу дослідження та аналізу представлених матеріалів. Такий підхід сприяє кращому розумінню документів, а також дозволяє відвідувачам самостійно

здійснювати пошук інформації, задавати питання і взаємодіяти з матеріалами [2, с. 30].

Т. Білушак вказує, що окрім фізичних виставок, сучасні технології дозволяють архівам створювати віртуальні виставки, що є одним з найбільш ефективних інструментів популяризації архівних документів у сучасному світі. Віртуальні виставки надають можливість будь-кому, незалежно від його місцезнаходження, ознайомитись з архівними матеріалами, навіть якщо ці документи не доступні в місцевих архівах або музеях. Це особливо актуально для користувачів з віддалених регіонів або тих, хто не має можливості відвідати виставку особисто. Віртуальні платформи дозволяють надавати доступ до великих архівних колекцій, публікувати високоякісні зображення документів, що дозволяє вивчати їх в деталях.

До того ж, віртуальні виставки зазвичай не обмежуються лише переглядом відсканованих копій документів. Вони можуть включати супровідні матеріали, такі як історичний контекст, анотації, додаткові ресурси, а також спеціалізовані коментарі від експертів, що допомагають користувачеві краще зрозуміти значення представлених документів. Інтерактивні елементи можуть включати в себе різні мультимедійні матеріали, такі як відеоролики, інтерв'ю, історії свідків, які допомагають побудувати цілісну картину історичних подій. Це дозволяє користувачам не лише ознайомлюватись із документами, а й вивчати їх у контексті розвитку подій, що відображені в цих. Такі віртуальні виставки також мають важливе значення для залучення міжнародної аудиторії. Завдяки їхній доступності через інтернет, архіви можуть ділитися своїми колекціями з користувачами з усього світу. Це сприяє не лише популяризації національної історії, але й покращенню міжкультурного обміну та взаєморозуміння, оскільки архіви часто містять інформацію про взаємодію з іншими державами, міжнародні події та культурні зв'язки. Віртуальні виставки надають можливість людям з інших країн ознайомитись з документами, що відображають важливі моменти в історії України, а також допомагають розширити світогляд і поглибити знання про інші культури та традиції матеріалах [10, с. 78].

Іншим важливим аспектом популяризації архівних документів через виставки згідно Т. Ткаченко та Т. Дупляк, є можливість організації тематичних заходів, лекцій та семінарів, що супроводжують виставки. Такі заходи дозволяють поглибити розуміння представлених матеріалів, а також дати можливість експертам і дослідникам поділитися своїми знаннями з ширшою аудиторією. Вони можуть стосуватися як конкретних історичних періодів, так і технологічних аспектів роботи з архівами, таких як методи оцифрування або збереження старовинних документів [108, с. 96]. А. Вдовічен та О. Вдовічена зауважують, що залучення фахівців до проведення таких заходів сприяє підвищенню рівня обізнаності з питань архівної справи та розвитку науки в цій галузі [16, с. 90].

Таким чином, на думку Н. Вовк, організація виставок, як фізичних, так і віртуальних, є важливою складовою популяризації архівних документів. Вони дають змогу зберігати культурну спадщину та водночас робити її доступною для ширшої аудиторії. Віртуальні виставки, у свою чергу, є особливо ефективними для поширення архівних матеріалів на міжнародному рівні, а інтерактивний формат таких заходів сприяє глибшому розумінню та взаємодії з документами, забезпечуючи культурний та науковий обмін на глобальному рівні. Не менш важливим є залучення медіа для популяризації архівних документів. Сучасні ЗМІ активно використовують архівні матеріали для підготовки журналістських розслідувань, статей та передач. Використання документів у таких медіапроектах дозволяє привертати увагу до важливих історичних фактів, подій, а також сприяє розкриттю незвіданих сторінок історії. Архівні матеріали можуть бути використані як основа для створення документальних фільмів, публікацій, а також для висвітлення важливих подій у контексті сучасності, що допомагає забезпечити їхню популяризацію в суспільстві [19].

І. Гах звертає увагу, що немаловажливим є й популяризація архівних документів через соціальні мережі та платформи, що дозволяють легко ділитися документами, розміщувати їх у публічному доступі. Застосування платформ як Instagram, Twitter, Facebook або YouTube дає змогу архівним установам

взаємодіяти з громадськістю на більш персоналізованому рівні, надаючи можливість користувачам брати участь в обговореннях, коментувати матеріали, а також поширювати їх серед своїх контактів. Архіви активно використовують ці платформи для публікацій окремих архівних документів, виставок, а також анонсування подій і новин [31].

Таким чином, популяризація архівних документів є багатогранним і важливим процесом, який охоплює не лише технічний аспект оцифрування та збереження матеріалів, а й використання різних платформ і каналів для забезпечення доступу до них, а також підвищення обізнаності суспільства про значення архівної справи. Завдяки інноваційним технологіям, популяризація архівів стає більш доступною та ефективною, сприяючи збереженню культурної спадщини та розвитку наукових досліджень.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ АРХІВНОЇ СПРАВИ

3.1. Нормативно-правові основи розвитку вітчизняної архівної справи

Розвиток інформатизації архівної справи в Україні вимагає чітких нормативно-правових основ, які регулюють процеси обробки, збереження та доступу до архівних документів у цифровому середовищі. «Стратегічна програма розвитку архівної справи України на середньострокову перспективу (2019–2023 рр.)» визначає, що одним із головних завдань сучасного архівного законодавства є створення умов для ефективної цифровізації архівів, що сприяє збереженню документів і забезпеченню їхньої доступності для широкого кола користувачів [108, с. 96]. У «Концепція розвитку архівної справи до 2026 року» говориться, що першим кроком у напрямку інформатизації є формування правового поля для електронного документообігу. Закони та постанови, що регулюють архівну справу в Україні, мають адаптуватися до умов цифрового світу, включаючи питання електронного збереження документів, їх автентичності та безпеки [54, с. 75].

На державному рівні приймаються програми, які передбачають підтримку архівних установ у процесі їхнього технологічного оновлення та впровадження нових інформаційних технологій. У таких програмах, зокрема «Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI», обов'язково враховуються питання доступності архівних документів для громадськості, а також вимоги до цифрової ідентифікації документів та забезпечення їхньої юридичної сили в електронному вигляді. Особливої уваги заслуговують питання забезпечення захисту даних, адже електронні архіви повинні гарантувати конфіденційність і цілісність інформації [53].

У «Стратегії розвитку архівної справи на період до 2025 року» зазначено, що важливою складовою нормативної бази є також встановлення єдиних

технічних стандартів, які стосуються якості оцифрування, метаданих та структури архівних електронних систем. Це дає змогу створити єдину систему обміну даними між архівними установами на різних рівнях, що забезпечує інтеграцію архівної інформації та її доступність у загальнодержавному масштабі. Важливу роль у цьому процесі відіграють міжнародні стандарти та рекомендації, що закладають основи для гармонізації українських підходів із загальносвітовими тенденціями в архівній сфері [109, с. 79].

Низка вчених стверджують, що для успішного впровадження інформатизації архівної справи важливим є також питання збереження культурної спадщини в цифровому форматі. На нормативному рівні закріплюються вимоги щодо захисту документів, які мають історичну та культурну цінність, що дозволяє зберегти їх для майбутніх поколінь, використовуючи новітні технології. Важливу роль у цьому аспекті відіграють міжнародні угоди, що визначають спільні підходи до оцифрування культурної спадщини та її збереження [84, с. 87; 46, с. 65; 48]. Н. Залеток та Є. Чорноморець зазначають, що українське законодавство поступово адаптується до європейських стандартів, враховуючи вимоги ЄС щодо захисту й архівування документів, а також створення цифрових колекцій. Це сприяє розвитку транскордонної співпраці між архівними установами різних країн та забезпечує доступність української культурної спадщини на міжнародному рівні [39, с. 78].

У межах українського законодавства існує комплекс нормативних актів, які регулюють архівну сферу та захист культурної спадщини. Нормативно-правова база інформатизації архівної сфери охоплює кілька основних груп документів:

1. Нормативні акти, що регулюють інформаційний простір України. До цієї групи належать: Конституція України, Закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, накази Міністерства юстиції України та Державної архівної служби України.

2. Документи, що конкретизують процеси інформатизації архівної діяльності. Ця група включає положення, порядки, інструктивні матеріали,

методичні рекомендації, а також міжнародні стандарти. Виконання останніх є важливим для України як члена Міжнародної ради архівів (МРА).

Частиною інформаційного середовища є Національний архівний фонд – важлива складова культурних цінностей нашого суспільства. Згідно з Конституцією України (ст. 54) культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, що знаходяться за її межами [52].

Закони України регулюють основи інформаційної діяльності архівних установ. Це Закон України «Про інформацію» [97], «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [99] «Про Національну програму інформатизації» [100].

У Законі України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» зазначено, що «архівний документ – документ незалежно від його: виду, виду матеріального носія інформації, місця, часу створення і місця зберігання та форми власності на нього, що припинив виконувати функції, для яких був створений, але зберігається або підлягає зберіганню з огляду на значущість для особи, суспільства чи держави або цінність для власника також як об'єкт рухомого майна». Зокрема, закон наголошує на важливості створення та підтримки автоматизованих інформаційних систем, що забезпечують облік, пошук та доступ до архівних документів. Інформатизація також включає процес оцифрування архівних документів, що дозволяє не лише зберігати оригінали, але й полегшувати доступ користувачів до архівної інформації в електронному вигляді. Це також сприяє інтеграції національних архівів у міжнародні інформаційні системи та забезпечує безпеку та захист даних. [99]. У Законі інформатизація визначається як ключовий інструмент створення умов для ефективного функціонування інформаційного суспільства. Основна мета програми – забезпечення громадян і суспільства актуальною, достовірною та повною інформацією через впровадження сучасних інформаційних технологій і систем. У цьому контексті наголошується на важливості розвитку

інформаційних ресурсів, включно з архівними документами, які визнані частиною національних інформаційних ресурсів. Інформатизація, згідно з положеннями закону, охоплює впровадження електронних систем для зберігання, пошуку та використання інформації, забезпечення її доступності для всіх соціальних груп та підвищення прозорості державного управління. Особлива увага приділяється питанням інформаційної безпеки, яка охоплює захист державних інформаційних ресурсів, у тому числі архівних документів, від втрат, несанкціонованого доступу чи інших загроз.

Окремими нормативними актами регулюються різні сторони архівної справи та діловодства, пов'язані з інформатизацією: Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [102], Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок формування, зберігання та знищення електронних архівів у Національному банку України і банках України» [91] тощо.

Аналіз згаданих нормативно-правових актів дає підстави констатувати, що архівне законодавство України спрямоване на дотримання демократичного принципу публічності архівів і на задоволення інформаційних потреб держави, суспільства й окремого громадянина. Законодавчих актів, які регулюють доступ до архівної інформації, опосередковано стосуються офіційні документи, які визначають правові засади створення єдиної державної інформаційної системи та доступу до неї. Інформатизація архівної справи відповідає потребам часу й узгоджується з пріоритетними напрямками державної політики у сфері інформатизації, потребою задоволення конституційних прав громадян на інформацію, побудовивідкритого демократичного суспільства.

Результатом послідовної реалізації державної політики у сфері інформатизації став розвиток національного складника мережі Інтернет, забезпечення широкого доступу до цієї мережі фізичних і юридичних осіб усіх форм власності та належне представлення в ній національних інформаційних ресурсів. Зокрема, Закони України «Про Національну програму

інформатизації» [101] та «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [98], орієнтовані на формування системи національних інформаційних ресурсів через розроблення галузевих проектів інформатизації, організацію ринку інформаційних продуктів і послуг, створення локальних та глобальних комп'ютерних мереж, інтегрування національного інформаційного ресурсу у світовий інформаційний простір, передбачають забезпечення безперешкодного доступу громадян до будь-якої інформації, що не становить державної таємниці, на основі широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави.

Правові відносини щодо захисту інформації в автоматизованих системах регулюються Законом України «Про захист інформації в автоматизованих системах». Згідно зі ст. 6 цього Закону доступ до інформації, яка зберігається, обробляється й передається в автоматизованих системах, здійснюється лише зі згоди власника інформації чи уповноваженої ним особи. Без такого дозволу доступ до інформації, яка обробляється в АС, здійснюється лише у випадках, передбачених чинним законодавством [95].

Серед нормативно-правових аспектів варто відзначити і важливість забезпечення доступу до архівної інформації в цифровому форматі. Це питання відображено у методичних рекомендаціях підготовлених УНДІАСД «Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду» [35]. Основна увага зосереджена на забезпеченні інформаційної безбар'єрності, простоти та оперативності отримання послуги від архівів щодо доступу до документів, їх цифрових копій та інших архівних інформаційних ресурсів на якісно новому рівні. Ключовими завданнями сучасної архівної справи України є організація робочих процесів із надання та отримання доступу до об'єктів та інформації цифрового фонду користування документами НАФ у системі взаємодії «працівник архіву – цифровий фонд користування», «користувач – цифровий фонд користування» і «користувач – працівник архіву» [35, с. 76].

Законодавство повинно регламентувати порядок надання електронних послуг архівами, включаючи доступ до документів через Інтернет-платформи,

що дозволить спростити процес взаємодії з користувачами. Нормативна база повинна передбачати можливість дистанційного обслуговування, що особливо актуально в умовах глобальних викликів, таких як пандемії, коли фізичний доступ до архівних установ обмежений. З цією метою УНДІАСД були розроблені методичні рекомендації «Впровадження електронних послуг в архівних установах України» [20]. Згідно з проєктом «Стратегії розвитку архівної справи до 2025 р.», впровадження електронних послуг є одним із пріоритетних завдань для архівних установ. Цим документом передбачено забезпечення архівам можливостей щодо надання послуг користувачам щодо роботи з інформаційними ресурсами і послугами архівів в онлайн режимі [108].

Проблема впровадження електронних архівних послуг відображена у деяких Регіональних стратегіях розвитку до 2027 р., обласних Програмах інформатизації, обласних планах розвитку архівної справи [87]. Згідно з цим нормативним документом, заплановано та поступово здійснюється забезпечення всієї території швидкісним інтернетом, закупівля обладнання, необхідного для інформатизації, впровадження е-врядування та е-демократії: функціонування веб-сайтів, запровадження електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису, автоматизація надання адмінпослуг (епослуги), надання публічної інформації, забезпечення можливості подати петицію та запит на інформацію. Також, окрім впровадження е-врядування, в першу чергу відбувається інформатизація освітньої та медичної сфер та інших важливих державних служб – фіскальної, митної та інших напрямів, важливих для економіки регіону [87; 20, с. 75].

Законодавче регулювання включає також аспекти збереження цифрових копій документів у спеціалізованих архівах, які можуть служити резервними сховищами на випадок втрати оригіналів, а також забезпечують довготривале зберігання цифрових ресурсів у відповідності до сучасних технічних вимог. Відтак одним із пріоритетних завдань архівних установ України є створення цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду. Передусім це прогресивний і перспективний засіб забезпечення збереженості

документів-оригіналів, який уможлиблює формування електронних ресурсів для оперативного доступу до документів, у тому числі й з використанням Інтернет-технологій. Ці питання унормовано у низці нормативних і методичних документах, зокрема «Правила роботи архівних установ України» [91, 80], «Перелік документів, що створюються під час діяльності Державної архівної служби України, державних та інших архівних установ України, спеціальних установ страхового фонду документації, із зазначенням строків зберігання документів» [89] «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» [92], «Копіювання документів у архівних установах України» [56], «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього» [94; 113], «Оцифрування аудіовізуальних документів Національного архівного фонду» [75], Галузева програма оцифрування архівних документів і довідкового апарату до них на 2021–2025 роки [22], яка була ініційована Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства (УНДІАСД) разом з іншими державними архівами. Програма передбачає заходи з оцифрування архівних документів для забезпечення їх збереження і доступності, а також створення єдиної електронної системи архівної інформації. Її реалізація покликана мінімізувати ризики втрати документів через фізичне пошкодження та інші загрози, включаючи військові конфлікти [22], яка містить стратегію розвитку архівної справи в Україні до 2026 року, висвітлюючи важливі аспекти, такі як інформатизація, оцифрування документів та вдосконалення архівної інфраструктури.

Комплекс міжнародних нормативних актів, що регулюють архівну справу та питання культурної спадщини, охоплює документи ООН, ЮНЕСКО, Ради Європи та Європейського Союзу. Зокрема, в рамках ООН було прийнято Декларацію тисячоліття (2000 р.), яка визначає ключові цілі розвитку, зокрема у сфері збереження культурної спадщини [27]. Документи ЮНЕСКО, такі як Гаазька конвенція 1954 року про захист культурних цінностей у разі збройного

конфлікту, а також Конвенція 1970 року про боротьбу з незаконним обігом культурних цінностей, зосереджуються на захисті та збереженні культурної спадщини в умовах збройних конфліктів і незаконного обігу [49]. Також варто відзначити Конвенцію про охорону світової культурної та природної спадщини (1972 р.) [49] і сучасні документи, як-от Хартію про збереження цифрової спадщини (2003 р.) та Ванкуверську декларацію «Пам'ять світу в цифрову епоху» (2012 р.), які акцентують на важливості збереження культурної спадщини в умовах цифрової трансформації [103; 39].

Рада Європи також прийняла низку документів, зокрема Конвенцію про спільне кіновиробництво (1992 р.) та Європейську конвенцію про захист аудіовізуальної спадщини (2001 р.), яка спрямована на захист телевізійних і кіноматеріалів як частини культурної спадщини Європи [48; 105]. Рамкова конвенція Ради Європи 2005 року визначає культурну спадщину як важливий елемент суспільного розвитку та акцентує увагу на важливості збереження архівів [102].

Документи Європейського Союзу, такі як Цифровий порядок денний для Європи (2010 р.) та програма «Горизонт 2020», відзначають пріоритетність цифровізації архівів та впровадження інновацій у сферу архівної справи. Ці міжнародно-правові акти в сукупності регламентують питання культурної політики, збереження, використання, повернення та реституції культурних цінностей. Вони встановлюють загальні стандарти доступу до культурної спадщини, а також окреслюють напрямки міжнародного співробітництва щодо збереження та охорони архівів [113; 105].

На сьогоднішній день законодавство України, що регулює архівну справу, постійно оновлюється з урахуванням новітніх технологій і потреб суспільства. Це дозволяє архівним установам ефективніше працювати з електронними документами та впроваджувати інноваційні підходи в процеси архівування. Важливим кроком у цьому напрямку є закріплення в законодавстві положень, що регламентують цифрову трансформацію архівної діяльності, включаючи використання сучасних засобів зберігання та обробки інформації. Міжнародні

стандарти, які регулюють архівну справу, включають не тільки загальні принципи управління документами, а й конкретні норми для забезпечення їх збереження та доступу в умовах цифрової трансформації. Одним із основних стандартів є ISO 15489, який визначає вимоги до управління документами, включаючи процеси їх створення, збереження та доступу [121]. Ще одним важливим стандартом є ISO 14721 (OAIS), який описує архівні інформаційні системи і надає інструкції з організації збереження цифрових даних. Це дає змогу архівним установам ефективно зберігати цифрові документи протягом тривалого часу [121].

Для забезпечення безпеки цифрових архівів широко застосовуються стандарти ISO 27001, що регламентують систему управління інформаційною безпекою, зокрема для захисту даних від несанкціонованого доступу [124]. Крім того, ISO 17021 встановлює вимоги до органів сертифікації систем управління, що дозволяє оцінити відповідність архівних систем міжнародним вимогам [123].

Ці стандарти гарантують не лише належне збереження та автентифікацію документів, але й інтеграцію українських архівних систем до міжнародних інформаційних мереж, що сприяє розвитку міжнародного співробітництва в архівній сфері.

У період розбудови державної незалежності України сформувалася тенденція до відкритості архівної інформації: свобода доступу до архівних документів значно розширилась, інтереси особистості та окремого користувача стали більш пріоритетними.

Отже, нормативно-правова основа розвитку архівної справи є важливою передумовою для ефективної інформатизації та цифровізації архівів в Україні. Вона забезпечує юридичні гарантії збереження та доступності документів, адаптує архівну галузь до сучасних технологічних викликів, а також сприяє інтеграції українських архівів у світову систему обміну культурними та історичними даними.

3.2 Впровадження в архівну справу України міжнародного досвіду інформатизації

Впровадження міжнародного досвіду інформатизації в архівну справу України є стратегічно важливим напрямом розвитку, адже глобалізація інформаційних процесів вимагає від українських архівів інтеграції до світової спільноти. Іноземні напрацювання в галузі цифровізації архівів, які вже показали високу ефективність, стали орієнтиром для модернізації архівної сфери України. Це включає як технологічні, так і методологічні підходи до організації, збереження та популяризації архівних матеріалів.

Одним із ключових елементів цього процесу є створення цифрових копій архівних документів. Такий підхід широко використовують архівні установи країн Європи, Північної Америки та Азії. Наприклад, міжнародна програма ЮНЕСКО «Пам'ять світу» [103] націлена на збереження архівної спадщини через цифровізацію документів та забезпечення до них онлайн-доступу. Для України цей досвід є цінним, оскільки надає можливість зберегти унікальні документи від ризику втрати, наприклад, через природні фактори чи загрози війни, а також сприяє їх доступності для дослідників і громадськості. За прикладом провідних архівів світу, українські архіви поступово впроваджують створення цифрових репозиторіїв, які дозволяють користувачам переглядати оцифровані матеріали без необхідності фізичного доступу до архівів [1].

Наступним аспектом є стандартизація архівної роботи відповідно до міжнародних норм. Міжнародна рада архівів (ICA) та інші авторитетні організації розробили рекомендації та стандарти для зберігання, опису та оцифрування архівних матеріалів. Наприклад, стандарт ISAD(G) дозволяє уніфікувати структуру опису документів, роблячи їх зрозумілими для користувачів з різних країн. Українські архіви адаптують ці стандарти у своїй роботі, що дозволяє налагоджувати обмін даними та спільні проєкти з іноземними архівними установами [120].

Інформаційна інтеграція українських архівів до міжнародних систем також сприяє використанню сучасних цифрових платформ і програмного забезпечення, яке дозволяє швидко обробляти великі обсяги архівної інформації. Провідні

архіви світу застосовують програмне забезпечення для управління цифровими об'єктами, яке дозволяє не тільки забезпечити зручний пошук і доступ до документів, але й ефективно керувати цифровими копіями, метаданими і правами доступу. Для України впровадження таких платформ важливе, оскільки сприяє прозорості архівної роботи та забезпечує безпечне зберігання інформації [24].

В. Берковський зазначав, що ще одним важливим елементом є розвиток компетенцій архівістів і спеціалістів з інформаційних технологій. У багатьох країнах з високим рівнем цифрової архівної інфраструктури впроваджено освітні програми та тренінги для фахівців архівної справи, які дозволяють їм працювати з новими технологіями та програмними продуктами. Україна поступово впроваджує цей досвід, забезпечуючи можливості підвищення кваліфікації архівістів у галузі цифровізації, роботи з базами даних та обробки інформації [8].

У процесі впровадження міжнародного досвіду в архівну справу України нормативно-правові ініціативи відіграють надзвичайно важливу роль. Одним із ключових документів, що сприяють розвитку архівної справи та збереженню культурної спадщини, є Хартія про збереження цифрової спадщини ЮНЕСКО. Ця хартія окреслює основні принципи та рекомендації для збереження цифрових матеріалів, які становлять важливу частину сучасної культурної та наукової спадщини. Вона звертає увагу на необхідність довготривалого зберігання цифрових ресурсів, які в іншому випадку можуть бути втрачені через швидке застарівання технологій, що використовуються для їх збереження, чи через недостатній рівень цифрової грамотності архівістів. Хартія також підкреслює, що цифрова спадщина має значення не лише для сучасного суспільства, але й для майбутніх поколінь, забезпечуючи безперервність культурних, наукових і технологічних знань. У цьому контексті Україні важливо приймати та впроваджувати в національну архівну практику принципи, закладені у цьому міжнародному документі, для збереження власної цифрової спадщини на належному рівні [103; 40].

Окрім Хартії, значний вплив на архівну справу мають і директиви Європейського Союзу, які регулюють порядок збереження, оцифрування та

загального доступу до культурних об'єктів. Директиви ЄС встановлюють норми для роботи з архівними документами, музейними експонатами, бібліотечними ресурсами та іншими культурними цінностями, що зберігаються в цифровому форматі. Такі нормативні акти зобов'язують країни-члени ЄС створювати правову і технологічну інфраструктуру для зберігання, захисту і доступу до культурної спадщини. Вони наголошують на тому, що доступ до культурних цінностей є одним із фундаментальних прав громадян, тому всі країни повинні працювати над забезпеченням легкого, відкритого доступу до культурної спадщини, у тому числі й архівної. Україна, прагнучи інтегруватися до європейського інформаційного та культурного простору, також поступово впроваджує відповідні норми і стандарти, визначені в цих директивах. Це означає, що українські архівні установи повинні створювати електронні бази даних, забезпечувати онлайн-доступ до архівних ресурсів та розробляти ефективні системи захисту й обробки цифрових документів. Усе це потребує вдосконалення не лише технологічних процесів, але й підходів до управління архівною справою [39].

Завдяки адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів українські архіви отримують можливість розвивати взаємозв'язки з іноземними партнерами, брати участь у спільних проєктах та отримувати міжнародну фінансову і технічну підтримку для модернізації архівних установ. Наприклад, Європейський Союз і ЮНЕСКО регулярно надають фінансування для архівних проєктів, спрямованих на оцифрування та збереження культурних об'єктів. Відповідність нормативно-правовим актам міжнародних організацій є передумовою для участі українських архівів у таких ініціативах, що забезпечує додаткові можливості для збереження національної архівної спадщини. Окрім цього, нормативна база, гармонізована з міжнародними стандартами, дозволяє українським архівам ефективніше захищати власні інтереси на міжнародній арені, зокрема у питаннях реституції культурних цінностей та правового захисту архівних документів [59].

Важливо також, що адаптація національного законодавства до європейських та міжнародних стандартів зумовлює підвищення професійного рівня українських архівістів. Директиви ЄС передбачають високу кваліфікацію персоналу, який займається архівною справою, особливо в умовах зростаючої цифровізації. Від архівістів вимагається знання не лише архівної науки, але й сучасних інформаційних технологій, методів обробки даних та принципів управління цифровими об'єктами. У зв'язку з цим міжнародні нормативи спонукають Україну інвестувати у підготовку та підвищення кваліфікації архівістів, що в свою чергу сприяє вдосконаленню архівної справи в цілому. Українські фахівці дедалі частіше мають змогу брати участь у міжнародних тренінгах, конференціях та інших освітніх заходах, де обмінюються досвідом з колегами з різних країн і отримують нові знання та навички [59].

Іншою важливою перевагою впровадження міжнародних стандартів є формування прозорої та ефективної системи управління архівними установами. Міжнародні нормативно-правові акти підкреслюють необхідність відкритості та прозорості роботи архівів, що включає як публічний доступ до архівних матеріалів, так і забезпечення прозорості архівних процесів для суспільства. Українське архівне законодавство, інтегроване з міжнародними нормами, надає правові підстави для підвищення рівня відкритості та сприяє суспільному контролю за збереженням і використанням архівних фондів. У цьому контексті зростає роль цифрових платформ, які дозволяють громадянам отримувати інформацію про роботу архівів, їхній склад та ресурси. Це підвищує довіру до архівної сфери та формує позитивний імідж архівів як сучасних установ, що піклуються про збереження національної культурної спадщини [45].

Таким чином, нормативно-правові ініціативи, що сприяють впровадженню міжнародного досвіду в архівну справу України, забезпечують широку інтеграцію української архівної системи до світового інформаційного простору. Це не лише сприяє збереженню національної архівної спадщини, але й відкриває нові перспективи для розвитку української культури та наукових досліджень. Інтеграція в європейський культурний простір надає Україні можливість

впроваджувати найсучасніші технології, сприяє обміну досвідом і допомагає зміцнити національну ідентичність через підвищення рівня доступу до архівної інформації та її популяризації на міжнародному рівні. Таким чином, міжнародний досвід інформатизації архівної справи дозволяє Україні не тільки зберегти свою національну спадщину на високому рівні, але й інтегруватися у світову культурну й інформаційну спільноту. Це сприяє формуванню нових можливостей для досліджень, обміну даними та популяризації національної історії на міжнародній арені, що особливо важливо для утвердження ідентичності в умовах глобалізації.

ВИСНОВКИ

У ході виконання кваліфікаційної роботи на тему «Інформатизація архівної справи в Україні: перспективи та досягнення» було досліджено важливі аспекти впровадження інформаційних технологій у галузь архівної справи, а також проаналізовано стратегічні напрямки її розвитку.

Інноваційні технології відіграють ключову роль у модернізації архівної справи в Україні. Вони дозволяють значно покращити процеси зберігання, обробки та доступу до архівних документів. Новітні форми взаємодії з користувачами, зокрема через електронні ресурси та онлайн-платформи, дозволяють зробити архіви більш доступними та прозорими для широкого кола осіб. Завдяки інформатизації, архіви отримують можливість популяризувати свої колекції та забезпечувати їх збереження в електронному вигляді, що значно підвищує ефективність роботи архівних установ.

Важливою складовою розвитку архівної справи є впровадження міжнародного досвіду інформатизації. Вивчення передових практик з інших країн дозволяє визначити найефективніші підходи для вирішення питань автоматизації архівного процесу, створення електронних архівів, а також збереження і доступу до документів. В Україні вже спостерігається позитивний досвід адаптації таких технологій, однак для досягнення максимальних результатів необхідно враховувати специфіку вітчизняної архівної системи та законодавства.

Для подальшого розвитку інформатизації архівної справи в Україні необхідно удосконалювати нормативно-правову базу, яка регулює використання інформаційних технологій в архівах. Важливою є також підготовка кваліфікованих кадрів, здатних ефективно працювати з новітніми технологіями, а також забезпечити належний рівень безпеки електронних архівів.

Отже, інформатизація архівної справи є важливим кроком до підвищення ефективності роботи архівних установ України. Впровадження новітніх технологій дозволяє створити сучасну, зручну та безпечну систему управління архівними документами, що сприятиме розвитку національної архівної

інфраструктури та поліпшенню доступу до документів для громадян та науковців.

Подальший розвиток цієї галузі потребує посиленої уваги до технологічних, організаційних та правових аспектів, що забезпечить стабільне і ефективне функціонування архівних установ в умовах інформаційного суспільства. Таким чином, реалізація стратегічних завдань інформатизації архівної справи в Україні сприятиме збереженню національної документальної спадщини, забезпеченню її доступності та інтеграції в глобальні інформаційні ресурси. Успішна адаптація інноваційних технологій не лише модернізує діяльність архівів, але й створює умови для більшої прозорості та відкритості архівної інформації, що має важливе значення для суспільства.

Перспективи розвитку архівної справи також пов'язані з впровадженням інтероперабельних систем, які дозволяють інтегрувати українські архівні ресурси з міжнародними базами даних. Це, у свою чергу, сприятиме популяризації української культури та історії на міжнародному рівні.

Водночас, важливо наголошувати на необхідності системного підходу до фінансування таких проєктів, що включає державну підтримку, партнерство з приватним сектором та міжнародними організаціями. Лише за умови комплексної співпраці всіх зацікавлених сторін можна забезпечити ефективне використання інформаційних технологій в архівній сфері та досягти поставлених цілей.

З огляду на все вищезазначене, інформатизація архівної справи в Україні є невід'ємною складовою цифрової трансформації суспільства, яка відкриває нові можливості для розвитку архівної галузі, забезпечуючи збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., Васильченко І. І. Розвиток інформаційних технологій у архівній справі України. *Архіви України*. 2019. № 1. С. 12–18.
2. Андрущенко А. С. Комунікація в документно-інформаційних установах галузі «культура» в умовах глобалізації (на прикладі діяльності ДКЗ «Поле Полтавської битви»). Полтава 2024. 87 с. URL: <http://surl.li/klxtew> (дата звернення 12.11.2024).
3. Артеменкова О. Нормативно-правове забезпечення впровадження інформаційних технологій у діяльність архівних установ України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 2022. Вип. 10. С. 62–68.
4. Артеменкова О. М. Вплив інформаційних технологій на архівну справу в умовах воєнного стану в Україні. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 3–5 жовт. 2023 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко, відп. секр. М. В. Іванова. Київ, 2023. С. 652–655. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004726.pdf (дата звернення 13.11.2024).
5. *Архівістика* : термінологічний словник / авт.-упорядн. К. Є. Новохатський, К. Т. Селіверстова та ін. Київ, 2008. 106 с.
6. *Архівознавство* : підруч. для студ. вищ. навч. закладів України / редкол.: Я. С. Калакура та І. Б. Матяш. К. : Видав. дім «КМ Академія», 2002. 356 с.
7. Бездрабко В. Соціальні мережі й архівні практики. *Архіви України*. 2021. № 3. С. 16–35.
8. Берковський В. Г. Сутність та основні завдання політики держави в архівній сфері. *Архіви України*. 2012. № 5(281). С. 5–16.
9. Білуцак Т. Використання digital-маркетингових комунікацій в стратегії популяризації архівної інформації. *Архіви України*. 2020. Вип. 4. № 325. С. 71–83. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/91/55> (дата звернення 12.11.2024).

10. Божук Л. Інтернет-комунікації архівів України. Цифровий простір і комунікації установ соціальної пам'яті інтернет-комунікації архівів України. Історико-культурна спадщина : збереження, доступ, використання : монографія / відп. ред. І. І. Тюрменко. К. : НАУ, 2021. С. 61–72. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53277/1/%D0%9C_2.1_%D0%A1%D1%82%D1%80.%2061-72.pdf (дата звернення 12.11.2024).

11. Божук Л., Ількова О. Довідково-інформаційна діяльність архівів України: виклики цифрового суспільства (на прикладі Державного архіву Вінницької області). *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія.* 2022. Вип. 41. С. 80–89. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/nzhist_41-80-89.pdf (дата звернення 12.11.2024).

12. Бондаренко С. Г. Сучасні тенденції інформатизації архівів у цифрову епоху. *Український архівний журнал.* 2020. Т. 5. С. 42–47.

13. Боряк Г. В. НАІС і проблеми доступу до архівної інформації в документальних архівних та інформаційних системах. *Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка»* : зб. наук. праць. Київ, 1996. С. 19–40.

14. В Україні запрацюють електронні архіви: відбулася презентація пілотного проєкту. Урядовий портал. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/v-ukraini-zapratsiuiut-elektronni-arkhivu-vidbulasia-prezentatsiia-pilotnoho-proektu> (дата звернення 12.11.2024). Це окремий пункт в списку джерел. Відповідно нумерацію потрібно змінити. Зміни внести в посилання й по тексту.

15. Василенко Д. П., Бутко Л. В. Пріоритетні напрями цифровізації архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія.* 2021. № 4. С. 32–38. URL: <https://journals.uran.ua/bdi/article/view/249322> (дата звернення 12.11.2024).

16. Василенко Д., Бутко Л., Домітрак Ю., Алістренко Н. (). Менеджмент цифрової інфраструктури в системі соціокультурних інститутів: архівна

парадигма. *Socio-Cultural Management Journal*. 2022. № 5(1) С. 74–91. URL: <https://doi.org/10.31866/2709-846x.1.2022.257677> (дата звернення 12.11.2024).

17. Вдовічен А. А., Вдовічена О. Г. Організація виставкової діяльності : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2018. 264 с. URL: http://chtei-knteu.cv.ua/ua/content/download/nauka/monography/org_vist_d_2018.pdf (дата звернення 12.11.2024).

18. Верес О. М., Оливко Р. М. Класифікація методів аналізу великих даних. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13005/iloverpdfcom-84-92.pdf> (дата звернення 12.11.2024).

19. Вовк Н. Електронні виставки архівних документів : сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Книжкової палати*. 2018. № 5. С. 43–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2018_5_11 (дата звернення 12.11.2024).

20. Впровадження електронних послуг в архівних установах України / Державна архівна служба України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства ; уклад.: Н. В. Залєток, Є. М. Чорноморець. Київ, 2022. 76 с. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1479_3.pdf (дата звернення 15.11.2024).

21. Галета Я. В. Теоретичні засади формування цифрової компетентності в контексті інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2024. Вип. 215. С. 12–15. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1907/1883> (дата звернення 12.11.2024).

22. Галузева програма оцифрування архівних документів і довідкового апарату до них на 2021–2025 рр. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/strategy_16.09.2020.pdf (дата звернення 12.11.2024).

23. Гаранін О., Ковтанюк Ю. Перспективи оцифрування документів Національного архівного фонду. *Шевченківська весна–2018 : історія* : матеріали XVI Міжнар. наук. конф. студ., аспір. та мол. учен. м. Київ, 2018. С. 22–25. URL:

<https://tsdea.archives.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Doc1.pdf> (дата звернення 12.11.2024).

24. Гах І. П. Вплив соціальних мереж як форми комунікації на інформаційне суспільство. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 08 жовт. 2024. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/2045> (дата звернення 12.11.2024).

25. Головка О. В. Автоматизовані системи управління документами як інструмент модернізації архівних установ. *Інформаційні технології та суспільство*. 2021. № 7. С. 68–74.

26. Горизонт 2020: Рамкова програма Європейського Союзу для досліджень та інновацій (2014-2020) : Офіційний документ ЄС, прийнятий у 2013 році – URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home> (дата звернення: 12.11.2024).

27. Декларація тисячоліття ООН : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 08 вересня 2000 р. № 55/2. URL: https://www.un.org/en/events/pastevents/millennium_declaration.shtml. (дата звернення: 12.11.2024.).

28. Державна архівна служба України презентує електронний ресурс «Archium/Архіум». URL: <https://localhistory.org.ua/news/derzhavna-arkhivna-sluzhba-ukrayini-prezentuie-elektronnii-resurs-archiumarkhium/> (дата звернення 12.11.2024).

29. Державна архівна служба України. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади. URL: <https://archives.gov.ua/ua/> (дата звернення 12.11.2024).

30. Дідур І. П., Ковальська Л. А. Потреби користувачів архіву та новітні форми використання архівної інформації. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018. Т. 1. № 10. С. 131–136. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/5480> (дата звернення 12.11.2024).

31. Дідух Л. В. Деякі актуальні питання архівного зберігання цифрових аудіовізуальних документів. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у*

міжнародний бібліотечний простір : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 08 жовт. 2024. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/2040> (дата звернення 12.11.2024).

32. Дідух Л., Залеток Н. Досвід українських архівів щодо використання та доступу до докумеентів, що містять персональні дані. *Архіви України*. 2021. Вип. 1(326). С. 104–114.

33. Добровольська С. І. Національні проекти зі збереження та популяризації нематеріальної культурної спадщини України. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 3–5 жовт. 2023 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко, відп. секр. М. В. Іванова. Київ, 2023. С. 234–237. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004726.pdf (дата звернення 13.11.2024).

34. Довгань О. Д. Інформаційні ресурси: національні та державні, зміст, поняття. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 85–91.

35. Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду : метод. рек. / Держ. арх. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т арх. справи та документознавства ; уклад.: Л. В. Дідух, Т. М. Ковтанюк. Київ, 2022. 85 с. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1479_5.pdf (дата звернення 15.11.2024).

36. ДСТУ 2732-2023. Діловодство і архівна справа. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2024-03-01]. К. : Держспоживстандарт України, 2024. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=103322 (дата звернення 12.11.2024).

37. ДСТУ 8889:2019 Документи з паперовими носіями. Правила зберігання національного архівного фонду. Технічні вимоги. [Чинний від 2020-10-01]. К. : Держспоживстандарт України, 2020. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=84008 (дата звернення 12.11.2024).

38. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1(237). С. 3–10. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/bv_2017_1_3.pdf (дата звернення 12.11.2024), с. 3
39. Європейська конвенція про захист аудіовізуальної спадщини: Офіційний документ, прийнятий 27 жовтня 2001 року в рамках Ради Європи. – URL: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/audiovisual-heritage> (дата звернення: 15.11.2024).
40. Залеток Н., Чорноморець Є. Осмислення ролі архівів у Європейському Союзі (за документами ЄС). *Архіви України*. Вип. 3.(336). 2023. С. 7–27.
41. Іванов В. Г., Карасюк В. В. Сучасні інформаційні системи і технології: конспект лекцій. Х.: Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого, 2014. 347 с.
42. Іванова Т. В., Піддубна Л. П. Діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 360 с. URL: <http://surl.li/qgmsmp> (дата звернення 11.11.2024).
43. Інтеграція Дії. Зручні сервіси цифрового документообігу для бізнесу та держустанов. URL: <https://integration.diia.gov.ua/> (дата звернення 22.11.2024).
44. Калакура Я. Українська архівна наука у викликах війни та цифровізації інформаційних ресурсів архівів. *Архіви України*. 2022. Вип. 4(333). С. 19–45.
45. Калакура Я., Палієнко М. Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*. 2021. Вип. 1(17). С. 36–65.
46. Калінічева Г. І., Романовський Р. В. Міжнародні стандарти у сфері архівної справи та керування документаційними процесами: проблеми гармонізації в Україні. *Архіви України*. 2015. Вип. 4. С. 54–73.
47. Кільяченкова О. Інформаційні системи в сфері управління організацією. *Україна у світовому просторі: минуле і сучасність* : зб. мат. III

Всеукр. наук.-практ. конф. студ. та аспір. м. Луцьк, 22 трав. 2024 р. ; упорядник Н. В. Кінд-Войтюк. Луцьк, 2024. С. 248–250.

48. Ковтанюк Ю. Актуальні питання збереженості фондів архівів, бібліотек і музеїв як установ культури в умовах воєнного стану. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 2. С. 12–31.

49. Ковтаюк Ю. С. Використання штучного інтелекту і діяльності архівів, бібліотек і музеїв. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 08 жовт. 2024. URL: <http://conference.nbu.gov.ua/report/view/id/2269> (дата звернення 12.11.2024).

50. Ковтаюк Ю. С. Роль оцифрування у сучасній системі збереження архівних, бібліотечних і музейних фондів та наданні доступу до їх інформації. Київ, 2024. 26 с. URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/all_files/202410_artilces_field_dopmat_files/2024.09.26_kovtaniuk.pdf (дата звернення 12.11.2024).

51. Конвенція про охорону світової культурної та природної спадщини : Міжнародна угода, прийнята Генеральною конференцією ЮНЕСКО 16 листопада 1972 року. URL: <https://whc.unesco.org/en/conventiontext>. (дата звернення: 15.11.2024.).

52. Конвенція про спільне кіновиробництво : Міжнародна угода, прийнята 2 жовтня 1992 року в рамках Ради Європи – URL: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/cinem> (дата звернення 15.11.2024.)

53. Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності : Міжнародна угода, прийнята 14 листопада 1970 року. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/1970-convention> (дата звернення 15.11.2024.).

54. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.11.2024).

55. Концепція Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2009 р. № 1579-р. Урядовий портал. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/243226059> (дата звернення 12.11.2024).

56. Концепція розвитку архівної справи до 2026 року. Проект. URL: <http://surl.li/vgkwlz> (дата звернення 12.11.2024).

57. Копіювання документів у архівних установах України : метод. рек. / Держ. архів. служба України, УНДІАСД ; уклад.: Л. В. Дідух. К., 2016. 68 с. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/mr_copy_docs.pdf (дата звернення 11.11.2024).

58. Котов К. Р. Застосування блокчейн-технологій у формуванні безпеки електронного документообігу. Р. : Перспективи використання блокчейн-технологій у документній, бібліотечній та архівній справі. Вінниця, 2024. С. 29–33.

59. Кращі практики управління документами у 2023 році. *Signy* (сервіс електронного документообігу. 29.06.2023. URL: <https://signy.online/krashhi-praktiki-upravlinnya-dokumentami-u-2023-rotsi/> (дата звернення 12.11.2024).

60. Кулиняк І. Я., Карий О. І., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Огінок С. В., Бондаренко Ю. Г. Європейський досвід популяризації історичної спадщини та культурного туризму : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2023. 254 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2024/pages/25870/navchalniy-posibnik.pdf> (дата звернення 12.11.2024).

61. Левченко Л. Л., Попова Л. С., Хромов А. В. Національні архівні інформаційні ресурси: правові засади реформування архівної справи. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 1(93). С. 249–263. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1319> (дата звернення 12.11.2024).

62. Левчук О. Архівні електронні інформаційні ресурси як джерело історичної інформації. *Архіви України*. 2020. Вип. 4. № 325. С. 52–70.

63. Литвиненко П. О. Технологічні аспекти інформатизації архівних установ. *Інформаційне суспільство*. 2021. Т. 6. С. 28–33.
64. Лозицький В. С., Боряк Г. В., Дубровіна Л. А. Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні: Збірник наукових праць. Київ, 1996. С. 12–18. URL: https://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirka/Natsionalna_arkhivna_informatsiina_systema_Arkhivna_ta_rukopysna_Ukrainika_i_kompiuteryzatsiia_arkhi.pdf (дата звернення 12.11.2024).
65. Марущак А.І. Пріоритети розвитку інформаційного права України. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 20–24.
66. Матяш І. Організація архівної справи в сучасній Україні. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*. 2004. № 11. С. 10–26.
67. Матяш І. Архівознавство: методологічні засади та історія розвитку : навч. посіб. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. С. 64–65.
68. Мережа установ. Державна архівна служба України. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади. URL: <https://archives.gov.ua/ua/> (дата звернення 12.11.2024).
69. Мина Ж. Вплив культурної комунікації на інституціоналізацію: бібліотеки, музеї та архіви в медіапросторі сьогодення. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/53285/1/%D0%9C_2.6_%D0%A1%D1%82%D1%80.%20109-120.pdf (дата звернення 12.11.2024).
70. Міхалко В. В. Аналіз можливостей підвищення кваліфікації на онлайн платформах за напрямом забезпечення збереженості архівних документів в електронній формі. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інтеграція у міжнародний бібліотечний простір* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 08 жовт. 2024. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1976> (дата звернення 12.11.2024).
71. Мукомела І. В. Інформаційне суспільство та його ознаки: теоретико-правовий аспект. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 130–137.

72. Назарова Є. «Держава у смартфоні» і конституційні цифрові права. Що пропонує команда Зеленського. Радіо свобода. 27 верес. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30187139.html> (дата звернення 09.11.2024).

73. Онищенко О. С. Чинники і шляхи актуалізації архівів. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 3–5 жовт. 2023 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко, відп. секр. М. В. Іванова. Київ, 2023. С. 702–706. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004726.pdf (дата звернення 13.11.2024).

74. Оцифрування аудіовізуальних документів Національного архівного фонду: методичні рекомендації / Держ. арх. служба України, Укр. наук.- дослід. ін-т арх. справи та документознавства ; уклад.: Л. В. Дідух, Т. М. Ковтанюк. К., 2021. 82 с. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1446_1.pdf (дата звернення 11.11.2024).

75. Палієнко М. Українські архіви, війна та збереження національної ідентичності. *Архіви України*. 2022. Вип. 1(330). С. 12–38.

76. Палієнко М. Г. Архіви та архівна наука України в умовах війни: виклики і перспективи розвитку. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек* : матеріали Міжнар. наук. конф. м. Київ, 3–5 жовт. 2023 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України ; відп. ред. О. М. Василенко, відп. секр. М. В. Іванова. Київ, 2023. С. 707–710. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/E_LIB/PDF/er-0004726.pdf (дата звернення 13.11.2024).

77. Перчук О. В., Вовченко Р. С., Артюх О. О. Особливості впровадження цифровізації документообігу в державних установах (на прикладі бібліотек та архівів). *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2684/2599> (дата звернення 12.11.2024).

78. Петрович В., Чарікова І. Оцифрування та забезпечення збереження інформаційних ресурсів культурної спадщини. *Актуальні питання гуманітарних*

наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Наук. зб. Вип. 64. Т. 2. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 39–44.

79. Пилипчук В. Г., Брижко В. М. Інформаційна безпека та приватність у сфері захисту персональних даних. *Інформація і право*. 2016. № 4(19). С. 60–70.

80. Потіха О., Чоп Т. Вища бібліотечно-інформаційна та архівна освіта в контексті європейської інтеграції України. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення* : І Всеукр. наук.-практ. конф. (з міжнар. участю) здоб. вищ. осв. і мол. учен. м. Тернопіль, 17 жовт. 2024 р. С. 80–84. URL: <http://surl.li/jxaqtf> (дата звернення 12.11.2024).

81. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства ; упоряд. : Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова ; за заг. ред. Н. М. Христової. К., 2013. 243 с. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Pravyla_roboty.pdf (дата звернення 11.11.2024).

82. Приходько Л. Ф. Збереження цифрової культурної спадщини – імператив XXI століття (за документами ЮНЕСКО і Європейського Союзу). *Архіви України*. 2019. Вип. 2(319). С. 67–92.

83. Пріоритети Державної архівної служби України. Державна архівна служба України. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади. URL: <http://surl.li/nipcwr> (дата звернення 12.11.2024).

84. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України : Закон України від 11.07.2002 р. № 3983-III (Редакція від 28.06.2024). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006, № 30, ст. 258 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3475-15#Text> (дата звернення 12.11.2024).

85. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV (Редакція від 31.12.2023). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 36. Ст. 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 12.11.2024).

86. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695 (Редакція від 22.08.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.11.2024).

87. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 травня 2003 р. № 259-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-%D1%80#Text> (дата звернення 10.11.2024).

88. Про затвердження нової редакції Регламенту функціонування офіційного вебпорталу Державної архівної служби України «Архіви України» : наказ Державної архівної служби України від 19.11. 2012 р. № 174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0174843-12#Text> (дата звернення 10.11.2024).

89. Про затвердження Переліку документів, що створюються під час діяльності Державної архівної служби України, державних та інших архівних установ України, спеціальних установ страхового фонду документації, із зазначенням строків зберігання документів : наказ Міністерства юстиції України від 18.11.2013 р. № 2433/5 (Редакція від 03.06.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1963-13#Text> (дата звернення 11.11.2024).

90. Про затвердження Положення про організацію наукової і науково-технічної діяльності Державної архівної служби у сфері архівної справи та страхового фонду документації : наказ Міністерства юстиції України від 17 жовтня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1267-22#Text> (дата звернення 12.11.2024).

91. Про затвердження Положення про порядок формування, зберігання та знищення відокремлених електронних даних, отриманих за результатами роботи інформаційних систем у Національному банку України і банках України від 14.09. 2006 р. № 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0099500-18#Text> (дата звернення: 12.11.2024).

92. Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 р. № 1886/5 (Редакція від 29.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text> (дата звернення 11.11.2024).

93. Про затвердження Правил роботи архівних установ України : наказ Міністерства юстиції України від 08.04.2013 р. № 656/5 (Редакція від 25.11.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення 11.11.2024).

94. Про затвердження та впровадження методичних рекомендацій «Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього» : наказ Державної архівної служби України від 16.04.2019 р. № 36 (зі змінами внес. згідно з наказом Держ. арх. служби України від 07 жовт. 2021 р. № 120). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0036843-19#Text> (дата звернення 11.11.2024).

95. Про захист інформації в автоматизованих системах : Закон України від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР (Редакція від 28.06.2024). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 31. Ст. 286 URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.11.2024).

96. Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31 липня 2000 року № 928/200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text> (дата звернення 12.11.2024).

97. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 48. (Редакція від 15.11.2024). *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 11.11.2024).

98. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР (Редакція 01.01.2022). *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27–28. Ст. 182 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.11.2024).

99. Про архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24.12.1993 р. № 3814-ХІІ (Редакція від 21.06.2024). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 15. Ст. 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 11.11.2024).

100. Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами : Закон України. Проект. URL: <http://surl.li/mbsiye> (дата звернення 12.11.2024).

101. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР (Редакція від 01.12.2022). *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27–28. Ст. 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення 12.11.2024).

102. Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 04 січня 2002 р. № 3 (Редакція від 24.09.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-п> (дата звернення 11.11.2024).

103. Програма ЮНЕСКО «Пам'ять світу». URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/UNESCO/programa-unesko-ram-yat-svity.pdf (дата звернення 10.11.2024).

104. Прокоп Ю. В. Перспективні напрямки інформатизації архівної справи. *Інформатизація суспільства: проблеми і перспективи* : Інтернет-конф. м. Одеса, 2020. Одеса : кафедра інформативних технологій НУ «ОЮА». URL: <http://conf.inf.od.ua/dokladykonferentsii/2020/220-prokor-yu> (дата звернення 09.11.2024).

105. Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин : Міжнародна угода, прийнята 01 лютого 2005 року. URL: <https://www.coe.int/en/web/minorities/fcmm> (дата звернення 10.11.2024).

106. Сенченко М. Хартія ЮНЕСКО про збереження цифрової спадщини. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 12. С. 3-9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2022_12_4 (дата звернення 10.11.2024).

107. Соснін О. В. Інформація в сучасному суспільстві: значення і вплив на суспільно-політичні процеси. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. Вип. 2. 2014. С. 8–15.

108. Стратегічна програма розвитку архівної справи України на середньострокову перспективу (2019–2023 рр.) : протокол засідання Нормативно-методичної комісії Укрдержархіву від 18 квітня 2019 р. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/strateg_prog_rozv_arch_sprav.pdf (дата звернення 12.11.2024).

109. Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року. URL: <https://www.dahmo.gov.ua/pdf/strategia/1.pdf> (дата звернення 12.11.2024).

110. Тверитникова О. Є., Салата Г. В. Менеджмент якості архівної та бібліотечної справи: до проблеми імплементації міжнародних стандартів. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 2. С. 48–53.

111. Ткаченко Т. І., Дупляк Т. П. Виставковий бізнес : монографія Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 244 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MTc=/d2116e05dbe265f4faab2d503db8ba1e.pdf> (дата звернення 12.11.2024).

112. Цимбал Н. А., Савчук Н. М. Особливості редагування змісту цифрового носія. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 30 (69) № 4 Ч. 2 2019. С. 188–193. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/part_2/4-2_2019.pdf (дата звернення 12.11.2024).

113. Цифровий порядок денний для Європи : Комунікація Європейської Комісії. URL: https://ec.europa.eu/digital-strategy/our-policies/digital-agenda-europe_en (дата звернення: 10.11.2024).

114. Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього : метод. рек. /

Державна архівна служба України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства ; уклад.: Л. В. Дідух, Н. В. Залєток, Т. М. Ковтанюк. Київ, 2018. 131 с. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/digit_fund_korist_docNAF.pdf (дата звернення 15.11.2024).

115. Чернятинська Ю. Г. Комплектування архівів документами в електронній формі та їх зберігання: історіографія питання. *Архіви України*. 2018. № 1. С. 88–102.

116. Чорний О. Навіщо потрібні архіви? *Детектор медіа*. 09 червня 2020. URL: <https://detector.media/withoutsection/article/177834/2020-06-09-navishchopotribni-arkhivu/> (дата звернення 13.11.2024).

117. Юдін О. К., Бучик С. С. Державні інформаційні ресурси. Методологія побудови класифікатора загроз: монографія. К. : НАУ, 2015. 214 с.

118. Bak G. For the record: Digitizing archives can increase access to information but compromise privacy. *Shutterstock*. 2021. URL: <https://theconversation.com/for-the-record-digitizing-archives-can-increase-access-to-information-but-compromise-privacy-155364> (дата звернення 09.11.2024).

119. Delmas B. Archival Science facing the Information Society. *Archival Science*. 2001. Vol. 1, № 1. P. 27.

120. Dictionary of Archival Terminology. Peter Walne, Frank Bernard Evans, François J. Himly. K-G-Saur München-New York-London-Paris, 1984. 226 s. URL: <https://scalar.usc.edu/works/slaviccollection/media/Dictionary%20of%20Archival%20Terminology.pdf> (дата звернення 11.11.2024).

121. ISAD(G): International Standard Archival Description (General). Second Edition Adopted by the Committee on Descriptive Standards Stockholm, Sweden, 19–22 September 1999. Міжнародний стандарт опису архівних документів. Друге видання, ухвалене Комітетом із стандартів опису в Стокгольмі, Швеція, 19–22 вересня 1999 року. URL: <https://www.ica.org/en/isadg> (дата звернення 15.11.2024).

122. ISO 14721:2012 Space data and information transfer systems – Open archival information system – Reference model, International Organization for Standardization (ISO). URL: <https://www.iso.org/standard/57284.html> (дата звернення 12.11.2024).

123. ISO 15489:2016 Information and documentation – Records management, International Organization for Standardization (ISO). URL: <https://www.iso.org/standard/62542.html> (дата звернення 12.11.2024).

124. ISO/IEC 17021-1:2015 Conformity assessment – Requirements for bodies providing audit and certification of management systems, International Organization for Standardization (ISO). URL: <https://www.iso.org/standard/62044.html> (дата звернення 12.11.2024).

125. ISO/IEC 27001:2013 Information security management systems – Requirements, International Organization for Standardization (ISO). URL: <https://www.iso.org/standard/54534.html> (дата звернення 12.11.2024).

126. Jenkinson H. A Manual of Archive Administration, including the problems of war-archives and archive-making. London; Edinburgh; New York; Toronto; Melbourne and Bombay : Oxford at Clarendon Press, 1922. 243 p. URL: <https://archive.org/details/manualofarchivea00jenkuoft/manualofarchivea00jenkuoft/page/n5/mode/2up> (дата звернення 11.11.2024).

127. Polski słownik archiwalny. Wanda Maciejewska, Poland. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych Państwowe Wydawn. Naukowe. Warszawa, 1974. 131 s. URL: <https://archiwum.pan.pl/images/slowniki/polski-slownik-archiwlany.pdf> (дата звернення 11.11.2024).

128. Vasylenko D., Butko L., Salem D. The Archives Governance in Conditions of Archive Fund Digitization. *Socio-Cultural Management Journal*. 2021. № 1. P. 83–100. URL: <https://doi.org/10.31866/2709-846x.1.2021.235693> (дата звернення 12.11.2024).

129. Warren-Jones E. How to digitise an archive. De Gruyter. 2018. URL: <https://blog.degruyter.com/howto-digitise-an-archive/> (дата звернення 08.11.2024).

